

Max Frisch - Antonio M.ª Labayen
alemanetik euskeratua (1)

SU-EMAILLEAK (Die Brandstifter)

Max FRISCH'en *Biedermann und die Brandstifter* lanetik euskeratua

JOKU-LAGUNAK

BIEDERMANN JAUNA, burges aberatsa.
BABETTE, bere andrea.
ANA, neskamea.
WILLI, Hotel bateko maître dalakoa.
PEPE SCHMITZ, boxelaria izana.
«Intelektual bat».
KUSKI'ren alarguna.
«*Su-iltzaillen*», al egia, «bonberuen», koro-sailla

Gertakizuna baezpako errialde batean, gaur egunean.
Gerta-lekuan biantzetzoki: bata egon-leku ta gela; ta aruntzaxea-
go Biedermann jaunaren etxeko ganbara.

LENENGO AGERRALDIA

(Antzetzokia illunpe osoan dagoalarik Biedermann jaun-
nak poxpolo bat piztu ta purua erretzen asten da. Bat batean
argia egiten da Biedermann'en inguruan. An aurrean su-iltzai-
lle sailla dago beren jantzi berezi ta kaskodunak.)

BIEDERMANN.—Gaur egunean gauza dagon eran ezin diteke zigarro-
rik piztu sua sortuko dan beldurrez. Au ezin eramana zait!

(1) *Biedermann und die Brandstifter* 1962 Suhrkamp Verlag-Frankfurt am
Main. Traducción española de M. González Haba. "LOS INCENDIARIOS". Re-
vista Primer Acto, n.º 62. Madrid, 1965.

*(Zigarroa itzali ta ezkututzen du kanpora doalarik. Bon-
bero-sailla aurreruntz dator. Ageri ez dan erloju batek ordu
laurdena jotzen du.)*

KORU-BURUAK.—*(Turuta jotzen du gero esanez:)*

Gauden ernai!

KORO-SAILLA.—Ikus eta entzun!

Gure Iriaren zaindari
gaituzute.

Errondan gabilta
belarriak erne,
begiak zabalik.

Erria'ren ona
nai bait-degu.

BURUAK.—Onek ordaintzen digu-ta...

KORO-SAILLA.—Tresnaz jantzirik,
gertu, begi-zorrotz,
egoki, bizi-bizi
xalo, ta gartsu...

BURUAK.—Iñoiz esertzen ba'gera
loartzen beñere ez!

KORO-SAILLA.—Errondan gabilta
belarriak erne
begiak zabalik
estalia dagona agertzeko,
erre ditekena itzaltzeko.

(Ordu erdia entzuten da.)

BURUAK.—Danak su ar dezake
ez ordea uste gabeen.
Adur txarra da
garra piztutzen duana.

(Errelojuan iru laurdenak jotzen dute.)

KORO-SAILLA.—Alda eziña degun adur txarra
errialde ta bizitzak xehatzen dituana.

BURUAK.—Gizonen- Lurra kixkaldu
ta aizea indartzen
Adur txarra da!

KORO-SAILLA.—Adur txarra da!

BURUAK.—Gizakoiegia jainkozkoa izateko.
Gauden ernai!

(Koro-saillekoak eseri bitez, bitartean errelojuak bederziazak jotzen ditualarik.)

Guzia illunpean gelditzen da unetxo batean eta pixkana argia piztutzen da Biedermann'en etxeko egon-lekuan. Biedermann jauna eserita dago egunkaria irakurri ta zigarro purua erreaz.

Ana neskamea sartzen da oso apaindurik. Eskuan ardo-botilla dakar.

ANA.—Jauna! (Biedermann'ek ez dio erantzutzen.) Jauna!...

(Biedermann'ek egunkaria irakurtzez utziaz.)

BIEDERMANN.—Zintzilik!, bai, zintzilik jarri bear genituzke guziok! Beti esan izan oi dut! Orain ere beste sua! ta beti Historia berbera. Ez du utsegiten: edozein saltzaille arlote. On itxurazko saltzaille gizajo bat. (Botilla eskuan artuaz kortxua kentzeko.) Zintzillik, bai, hori da egin bear litzaiokena...

ANA.—Jauna!...

BIEDERMANN.—Zer gertatzen da?

ANA.—Or jarraitzen duala...

BIEDERMANN.—Zeñek ordea?

ANA.—Saltzaille arlote orrek. Zurekin itzegin nai du.

BIEDERMANN.—Ez nago iñorentzako. Atera naizela esaiozu.

ANA.—Esan diot jauna. Ba da ordu bete esan diodala, baiñan zu ezagutzen zaituala-ta... Ezin dut gizon hori etxetik bota. Ezin dut.

BIEDERMANN.—Nolatan ezin dezula?

ANA.—Ez, jauna, ez. Oso indartsua bait da.

BIEDERMANN.—(Botillari kortxua ateriaz.) Bijoala biar dendara.

ANA.—Esan diot baiñan alperrik. Iru aldiz ere bai. Ez du ezer jakin nai.

BIEDERMANN.—Ez duala ezer jakin nai?

ANA.—Oraingo ez omen du illea aterazteko loziorik bear.

BIEDERMANN.—Zer bear du orduan?

ANA.—Gizatasuna, Gizatasun apur bat.

BIEDERMANN.—(Kortxuari usain egiñez.) Esaiozu, neronek kalera jaurtiko dudala ez ba du emendik alde egiten. (Basoa ardoz beterik.) Gizatasuna! (Ardoa txastauaz.) Itxoin zala kanpoan. Banoakio...! Ez dakit zer saltzen duan: bizarra kentzeko orritxoak ala belarritakoak. Ni ez nazu egosgor gizatxar basati orietakoa ez. Ondotxo dakizu ezetz Ana. Baiñan gure etxean ez da nola nai iñortxo sartzen. Milla bider esan dizut! Ez dio ajolarik iru oi libre ba'ditugu ere! Au, ez da aitatu ere! Batek ba al daki orrela no-raño joan gindezken.

(*Ana irtetzera doalarik antzematen zaio dalako saltzaille arlotea barrura sartua dala. Presondegitik ateratakoa dirudi, ala zirko bateko mutil: besoa arrastoz betea; esku muturra ubelez lotua. Ana ba doa. Gizonezkoa zai gelditzen da Biedermann'ek baso-ardoa edan ta gero arpegi eman bitartean.*)

JOXE.—Gabon! (*Biedermann'ek ikaraturik zigarro-purua erortzen uzten du.*) Zigarro purua erori zaizu Biedermann jauna!

(*Lurretik jaso ta eskeintzen diolarik.*)

BIEDERMANN.—Baiñan... adizu! zer da au?

JOXE.—Gabon, jauna!

BIEDERMANN.—Zer esan nai du onek? Mirabeari esan diot zuk or kanpoan itxoiteko. Nolatan ausartzen zera emen sartzen nere baimenik gabe?

JOXE.—Izena Schmitz dut.

BIEDERMANN.—Baimenik gabe...

JOXE.—Schmitz Joxe. (*Ixilunea.*) Gabon, jauna!

BIEDERMANN.—Baiñan, zer arraio nai dezu!

JOXE.—Ez zaitela ikara Biedermann jauna. Ni ez nazu saltzaille arlote orietako bat.

BIEDERMANN.—Orduan zer zaitugu?

JOXE.—Boxelaria naiz. Boxelari profesionala gañera.

BIEDERMANN.—Boxelaria?

JOXE.—Pixu astuneko gañera.

BIEDERMANN.—Ikusten dut bai.

JOXE.—Obeto esateko boxelaria izana.

BIEDERMANN.—Ta orain, zer?

JOXE.—Lanik gabe oporrear nago ta txistu joaz ea euririk egiten duan. (*Isilunea.*) Ez ikaratu Biedermann jauna. Ez natorkizu lan billa, ez. Baita zera ere! Aitzitik! Burrurakako gogo guzia galdua dizut. Onera sartu naiz euri jasa ari zualako. (*Isilunea.*) Emen aterpean beroago bait nago. (*Isilunea.*) Ez zaitut gogait arazi nai. Entzuten? (*Isilunea.*)

BIEDERMANN.—Erretzen al duzu?

(*Zigarro purua eskeñiaz.*)

JOXE.—(*Bere bular sendo-zabala eskuaz ikutuaz.*) Izugarria da Biedermann jauna onelako bular sendo anpatua izatea. Jende guzia ikaratzen dut. (*Biedermann'ek zigarroa piztutzen dio.*) Eskerrik asko!

(*Biok zutik zigarroak erre ta kea boteaz.*)

BIEDERMANN.—Azkenik, ez didazu esan zer nai duzun...

JOXE.—Nere izena Schmitz da...

BIEDERMANN.—Hori lenago ere esan didazu. Atsegin aundia dut...

JOXE.—Bada... Aterperik ez dut nun etzan... (*Puruaren kea usainduaz.*) Etzateko aterperik gabe nago.

BIEDERMANN.—Nai al duzu ogi puska bat?

JOXE.—Beste gauzarik ez ba-duzu...

BIEDERMANN.—Bestela ardo baso bat...

JOXE.—(*Kontuak ateriaz.*) Ogi... ta ardoa... bueno ez ba da zuretzat nekagarri. Biedermann jauna gogaitzen ez ba zaitut.

BIEDERMANN.—(*Ateruntz joanez.*) Ana! (*Itzuliaz.*)

JOXE.—Mirabeak esan dit nagusiak kalera botako ninduala... baiñan nerekiko pentsatu dut ez ote zan benetan ari...

(*Ana dator.*)

BIEDERMANN.—Ana! Beste baso bat ekar zazu.

ANA.—Bai, jauna...

BIEDERMANN.—Eta ogi pizka bat ere bai.

JOXE.—Eta andereñoari ajolik ez ba zaio mantekilla ere bai. Eta gazta pusketa edo aragi zerra bat. Baiñan ez nuke nai gaizki ar dezatenik. Eta al ba dezu piper-ozpin, tomate, bizigarri zerbaitekin. Eskuan dezutena, andereño...

ANA.—Bai, jauna.

JOXE.—Ez ba da geiegi eskatzea, ez aal da ala?

(*Ana bjoa.*)

BIEDERMANN.—Zuk neskameari esan diozu ezagutzen nazula.

JOXE.—Jakiña, bada, Biedermann jauna! Ez zaitut ezagutuko bada...

BIEDERMANN.—Zertatik ordea?

JOXE.—Ezagutu, zera... zure alderdi onena ezagutzen dut. Onela, atzo kafeterian zeundela... ni ez ninduzun ikusi, noski, txoko batean bait nengon. Mundu guzia zuri begira zegon eta poztu ziran erabat, Biedermann jauna, ukabillakin gogor mai gaiña jotzen zendunean...

BIEDERMANN.—Zer esaten ari nintzan bada?

JOXE.—Egiak! egi aundienak zure ukabilla añakoak eta ondo esanak. (*Zigarroaren kea irentsiatz.*) «Zintzilik jarri bear genituke guziak.» Zenbat eta lenago obeto. Zintzilika!... su-emantzailleok alegia...

BIEDERMANN.—Mesedez, arren eta arren!...

JOXE.—Zu bezelako gizonak dira erriak bear dituanak, Biedermann jauna!

JOXE.—Ez baiña ta ez baiñorik! Zu Jainkoa'ri eskerrak antziñako erara sendo egiña zaude. Bizia, zeatz bertatik bertara neurtzen dezu. Ortan dago guzia.

BIEDERMANN.—Hori ala da, jakiña!

JOXE.—Ta zuk kemen eta balorea dituzu zere iritziak bulartsu defentitzeko.

BIEDERMANN.—Bai, bada... guzia.

JOXE.—Ortan dago guzia, bada...

BIEDERMANN.—Zertan, zertan?

JOXE.—Zuk barrunbean kontzientzia dezula... eta ortaz kafeteriako guziak jabetu ziran zure kontzientzia zuzenaz...

BIEDERMANN.—Hori berezkoa da, gizona.

JOXE.—Adizu? Berezkoa ez da ezer izaten. Hori iñondiz ez! Biedermann jauna! Nik lan egiten nuen zirkoa, esate baterako, zera, gero erre zan zirkoa!, ura ere zoritxarra izan zan!, bada nagusiak esaten zidan: aizak Pepe!, ni Joxe bait naiz, ez nazakela pipa jo motel, kontzientzia zertarako bear diat nik, emonio! Nik bear dudana piztiak ezitzeko zigor on bat duk. Hori da esan oi zidana. Kontzientzia? Norbaitek kontzientzia duanean geienetan txarra izan oiduk. (*Atsegiñez zigarroari kea ateriaz.*) Jainkoak Berekin dezala.

BIEDERMANN.—Il al zan bada?

JOXE.—Il!?!... erre ta kixkalita, gizarajoa bere leoi guziekin.

(*Errelojuak bederatziak jotzen ditu.*)

BIEDERMANN.—Ez dakit gure neskameak zer egiten duan!

JOXE.—Neregatik ez da ajolarik, ez bait dut batere presarik. (*Alkar begietara begiratuaz.*) Bueno!... Neskameak adierazi dit etxean ez dezutela neretzako oerik. (*Par egiñez.*)

BIEDERMANN.—Zergatik par egiten dezu?

JOXE.—Gauza jakiña bait da: «Sentitzekoa da baña ez degu oerik» au da etxe guzietan esaten dutena eskale bat aterpe billa datorrean. Baiñan, alperrik da, nik ez dut oerik bear.

BIEDERMANN.—Ez eh?...

JOXE.—Ez, bada, lurrean lo egiten oiturik nago. Nere aita kalearbitzallea bait zan... (*Zigarroa gogoz erreaz.*) Ez ibilli aitze-ki-maitzeki, Biedermann jauna. Zu ez zaitugu oiugiten de-

zuten orietakoa, jendearen aurrean beldurra aizatzeagatik. Ez. Zuri sinisten dizut: «Sentitzekoa da baiñan ez degu oerik. Hori esan oi dute guziok, baiñan zuri, Biedermann jauna, sinisten dizut aoa iriki ala. (*Aoa zabaldurik.*) Nora ginjoazke sinistuko ez ba genio alkarri...? Au da nik diodana. Nora ote ginjoazke, enetxoak!? Bat norbaiten aurrean agertu orduko su-emalletzat artzen dute. Konfiantza eza dago bazterretan. Arrazoi al dut ala ez?... Mundu guziak daki, naski, Biedermann jauna, zuk gizonen on izatean fedea dezuna; eta zeorren ondasunean... Arrazoi al dut ala ez? Erri ontan zu izan zera su-emantzaille arrunt bat bezela artu ez nazun persona bakarra...

BIEDERMANN.—Emen dezu auts-ontzia...

JOXE.—Arrazoi al dut ala ez? (*Zigarro-errautsa ontzira jaurtiz.*)

Gaur egunean gizonetako geienok ez dute Jainkoagan sinisten, ta bai bonbero ta su-iltzailleetan. Zer esan nai didazu, gizona.

BIEDERMANN.—Egi-egia...

(*Ana'k bandeja bat dakar.*)

ANA.—Ez dugu aragi-zerra maniaturik.

JOXE.—Ekarri dezunakin aski da, andereño. Naikoa dut... Mostaza aztu zaizu, orixe...

ANA.—Barkatu, ala da. (*Bijoa.*)

BIEDERMANN.—Jan zazu, gizona, jan!

(*Basoak ardoz beterik.*)

JOXE.—Ez didate egunero onelako arrerarik egiten, Biedermann jauna. Ainbeste gauza ikusia naiz! Esango nizuke. Bat ate aurrean, aterpe billa, goseak eta korbatarik gabe agertu orduko. Zapla! botako dizute: «Zaude or!»; eta atzetik poliziari dei egingo diote. Zer derizkiozu? Nik aterpea besterik ez dut eskatzen: etzan leku bat gaua pasatzeko. Bizia burrukan igaro dudan boxelari prestu bat nauzu... eta zer dala-ta beñere burrukarik egin gabeko jaun bat urbiduko zait eta zamarra muturretik eldu ta eramango nau. Zer da au?... Begiratu utsarekin gizon ura kokildurik utziko dut. Emonio! (*Basoa artu ta edanez.*) Zure osasunera!

(*Biok traguxka egin bezate ta Joxe'k mokau bat jan ere bai.*)

BIEDERMANN.—Jabetu zaite, ene jauna, gauzak oso oker daudela. Ez dezu eguneroko paperak irakurtzea besterik. Egunero suak eta

egunero etxe erretzeak... Eta beti historia berdiña: sailtzaille ar-
lote arrotz bat aterpe billa etorria zala ta biharamonenan etxea
sutan, erre ta kixkalia. Garbi itzeginda aitortuko al didazu kon-
fianza-eza izateko zioak ba ditugula. (*Egunkaria artuaz.*) Ikusi
zazu, ikusi!

(*Papera mai gañean ipintzen dio.*)

JOXE.—Eskerrik asko, ikusia dut.

BIEDERMANN.—Ballara bat oso osorik! (*Zutitzen dalarik paperean
erakusteko.*) Irakurri zazu irakur...

JOXE.—(*Jan... irakurri... ta gero edanez.*) Burdeos'ko ardoa al
degu?...

BIEDERMANN.—Bai, jauna.

JOXE.—Epelxeagoa bear luke... (*Platera gañetik egunkariari begira-
tuaz eta irakurririk:*) Perituak uste dute sualdi aundi hori sortu
ta bururatua izan dala orain azkena gertatutako era berean.

(*Biok elkar begiratuaz.*)

BIEDERMANN.—Sinesgaitza zait.

JOXE.—Orregatik ez dizut nik periodikorik irakurtzen.

BIEDERMANN.—Ah! ez, eh?...

JOXE.—Beti albiste bera bait dakarkite.

BIEDERMANN.—Orrekin ez da ezer erabakitzen. Egunkari paperak ez
irakurri ta zer?... Ez al zaigu komeni bada zer gertatzen dan
jakitea?

JOXE.—Zertarako?...

BIEDERMANN.—Zertarako galdegiten dezu? soil soil ontarako...

JOXE.—Zera... gertatu bear duana gertatuko da, Biedermann jauna.
(*Txistorrari usai egiñez.*) Jainkoaren zigorra!

(*Txistorra bi puska eginez.*)

BIEDERMANN.—Zuk ala uste al duzu?

(*Ana'k mostaza ekarriaz.*)

JOXE.—Eskerrik asko, andereño.

ANA.—Zerbait geiago?...

JOXE.—Gaurkoz aski dut. (*Ana atean zalantzan gelditurik.*) Mostaza
onek zoraarazten nau!

(*Jaki gañera botiaz.*)

BIEDERMANN.—Jainkoaren zigorra, esan al duzu?

JOXE.—Pschs! Nik al dakit! (*Berriz jan eta egunkaria irakurriaz.*)
Artetsuok diotenez, sua sortu ta garrak indar artu dute azkeneko
etxe erretakoan bezelaxe.

(*Par egiñez basoa ardoz betetzen du.*)

ANA.—Jauna!

BIEDERMANN.—Zer gertatzen da?

ANA.—Kuski jaunak ikusi nai duala.

BIEDERMANN.—Kuski? Orain ere Kuski?...

ANA.—Bai, jauna! Zera... dio...

BIEDERMANN.—(*Etenaz.*) Ez dut ezer jakin nai!

ANA.—Ezin konpreni omen du, zuk...

BIEDERMANN.—Zer milla demoñiotako ezer konpreni nai du Kuski
orrek.

ANA.—Andrea gaxo omen dauka ta iru aur...

BIEDERMANN.—Ez dut ezer jakin nai! (*Urduri jekiaz.*) Kuski, Kuski
jaun orrek egin bear duana, ni pakean uztea da. Jaikoaren gatik!
Abogadu bat billa dezala! Hori da! Orain jendearekin nago,
Kuski jauna! Nik kalera bota dudala ta orregatik orren beste isti-
llu. Gizona! Gizona! Ez al dute orretarako lan ezaren segurua
sortu? Abogadu bat billa dezala! Hori da! Eta nik beste bat arkitu
dut. Sumaketa berri bat egin duala ta irabazietan partea jaso!
Beraz! Zakurraren i... bijoala edo ta gaseko giltza zabalik utzi
dezala. Aukera dezake zer nai! Abogadu bati ordain dezaiola auzia
irabazi ala galtzeko zorian bere burua jarri nai baldin ba'du. O:
konpon! (*Joxe'ri begiratu ta paketuaz.*) Esaiozu Kuski'ri bixita-
rekin nagola. (*Ana bijoa. Joxe'ri.*) Barka zaidazu.

JOXE.—Baita ondo eman ere! Zere etxean zaude!

BIEDERMANN.—(*Joxe gogoz aparta txastatzen ari dala ikusiaz.*) Gus-
tora ari zera ez da ala?...

JOXE.—Ez nuen askorik uste! Egia da! Nork pentsatu zukean gaur
egunean alako gauza onak ba ziranik...

BIEDERMANN.—Mostaza?

JOXE.—Ez, gizatasauna! (*Mostaza zerra jaki gañera botiaz.*) Buruta-
zio au datorkit, alegia, nola ez didazun lepotik eldu ta kalera
jaurti. Errekara! Bai, Biedermann jauna. Guk bear duguna giza-
tasuna da. (*Berriz basoa ardoz beterik.*) Jainkoak ordain dezai-
zula! (*Traguxka edanez.*)

BIEDERMANN.—Zer uste zenduan bada, mamu izagarriren bat nin-
tzala?

JOXE.—Biederman jauna, nola pentsa nezakean hori! Iñondik ere!

BIEDERMANN.—Bada Kuski andreorrek hori ta okerrago pentsatzen du.
JOXE.—Mamu bat izan baziña ez zenidan gau ontan zure etxean ostaturik emango. Hori garbi dago.

BIEDERMANN.—Egi egietan!?

JOXE.—Naiz eta ganbaren tellatupean izan. (*Basoa arturik.*) Orain ondo nago. (*Atean otsegiten dute.*) Polizia ote da?

BIEDERMANN.—Nere andrea...

JOXE.—Hum! (*Berriz deika.*)

BIEDERMANN.—Atoz!... baiñan kondizio batekin... ez zazula soñurik atera! Nere andrea biotzetik gaixo dago-ta... (*Kanpoan emakumezko izketa entzuten da. Biedermann'ek Joxe'ri aguro ibiltzeko keñua egiten dio. Bion artean maiean dauden platera, baso, ontzi botilla ta abar jasotzen dituzte, eta oin puntetan, bonbero-sailla dagon aldetik irtetzen dira.*) Barka zaiguzute!

JOXE.—Barka zaiguzute!

(*Bonbero-sailla dagon alki gañetik jausi egiñez bijoaz. Birtartean, ezkerretik antzeztokira Biedermann'en andrea sartzen da Ana lagun dualarik. Onek gañeko jantzia ta ginballa kentzen lagun egiten dio.*)

BABETTE.—Nun dago nere senarra? Badakizu, Ana, gu ez gaituzula elizakoi zeru-zeru oietakoak. Gugatik nai aña maitale izan zentzake. Baiñan, ez itzazula etxean sartu.

ANA.—Etxekoandre, nik ez dizut maitale bat bakarrik ere.

BABETTE.—Orduan, or beian dagon bizikleta ordoitua zeñena duzu? Arras izutu nazu. Ikarez erdi illik nago oraindik. (*Bijoa Ana.*)

(*Tellatupeko ganbaran Biedermann'ek argia piztutzen du. Joxe'ri sartzeko keñu egiten dio. Isillean mintzatzen dira.*)

BIEDERMANN.—Emen duzu argi-emaillea... Otzak baldin ba zaude or nunbait duzu larru aundi bat. Baiñan, kontuz Jainkoa'rengatik. Ken itzazu oñetakoak... (*Joxe'k eskuan daraman bandeja utziaz zapata bat kentzen du.*) Schmitz jauna!

JOXE.—Biedermann jauna!

BIEDERMANN.—Zuk esan didazu ez zerala su-emalle bat. Benetan ez al da ala?... (*Joxe parrez asten da.*) Ixo!

(*Aopear GABON! esanez ba doa atea itxiaz. Joxe'k beste zapata kentzen dualarik. Alboko gelan Babette erne dago eta zai zerbait inguruan nabaitu ta ikaraturik begiratuaz. Bat batean lasaturik publiko-jenderuntz begitartea zuzenduaz.*)

BABETTE.—Plazido da! Nere senarra! Gauero ganbarara igoko zala agindu bait zidan su-emallerik ez dagoala ikustera. Onela lasai lo-egin nezake. Gabon!

(Babette'k argia itzali ta ba dioa. Bere tokian Joxe, oñe-takorik gabe argi-giltzari eman ez itzaltzen du. Une berean bonbero-koro sailla bere lekutik jekiaz abestuko dute.)

KORO-SAILLA.—Ikus eta entzun!!
Gure iriaren
zaindari gaituzute.
Gizarajo utsak
Beti ernai
eserita ala zutik.

BURUZAGIAK.— Iñoiz denbora pasa
pipa betetzen dugu...

KORO-SAILLA.—Eta errondian gabiltza
belarriok erne
begiok zabalik.
Suak gure erriko
tellatu zarrak
kiskali ez ditzan.

(Ordulariak iru jotzen ditu.)

BURUZAGIAK.— Guziok dakite
Emen gaudela;
Deia entzun ala
Arrixkuan gerala
Tellatu gañean
Begiak erne
Geldi ez ditezen
auts eta ke.

(Biedermann'en gelan argia piztu ta Babette batan ager-tzen da.)

KORO-SAILLA.—Zer da argi hori?
Gau illunean?
Zer da hau ai ene!

(Eztul bat entzuten da.)

BABETTE.—(*Bazter guzietara ikaraz begiraturik.*) Norbaitek eztul egin du!

KORO-SAILLA.—Kirioak desegiñak,
urduri, artega,
Lo ezin egiñik
arras eroturik
emaztea dago or!

(*Zurrunka soñua entzun bedi.*)

BABETTE.— Plazido! Plazido!!
Ez al dantzuzu!?
Ezer ez zuk entzun? (*Lauk jotzen dute.*)
Norbait dagola diotsut
Jainkoa! Gizonok!

(*Unetxo bat itxoinenez, ezer entzuten ez dualarik irtetzera doa, itxuraz trankil!*)

BURUZAGIAK.— Lauak jo dituzte
Ta iñork egin ez deirik!
Joan gaitezen. (*Babette'k argia itzali beza.*)

(*Pipa sakelean gordetzen du. Egun sentiko argia nabari da. Eresi doñu isila entzunez.*)

KORO-SAILLA.—Oh eguzki-argi izpi!
Jainkozko begi nini
Lotan dagon
Gure iriko
Tellatu gañera
Eguna dator
Ez da deus gertatu.

(*Korukoak eser bitez.*)

BURUZAGIAK.— Deus ez oraindik! (*Ilunpea.*)

BIGARREN GERTA-LEKUA

(*Jan-gela ta egon lekua dalakoa. Biedermann zutik ginballa ta abrigoa jarriak dituala; galtzarbean kartera dauka ta kafea artzen ari da, barruan dagon norbaitekin izketan ariko bai litz.*)

BIEDERMANN.—Azkeneko aldiz: ez dala su-emallerik!

BABETTE.—Eta nolatan dakizu hori?

BIEDERMANN.—Berari galdegin diodalako... Zer bada? Ez al diteke gure errialde hontan beste gogoetarik izan? Zoratzeko diñakoa da! Beti zuen su-emalleak dirala-ta!... Su-emalleak emen, su-emalleak an! (*Babette sartzen da esne-txarrotxo bat dakarkila.*) Zoratzeko diñakoa da.

BABETTE.—Ez niri oiurik egin!

BIEDERMANN.—Ez dizut zuri oiurik egiten, Babette. Guzientzat ari nazu. (*Babette'k esnea serbitzen dio.*) Joan bear dut. (*Esnea edanez.*) Diranak eta ez diranak su-emalletzat artzen ba ditugu, nora goaz bide hortatik?... Uste ona izan bear dugu, ta ez beti gaizki pentsa.

(*Esku-muturreko ordulariari begiratuaz.*)

BABETTE.—Zu onegia zaitugu, Plazido, ta ni ez nator bat zurekin. Biotzbera zera, ta ni bitartean lo ezin arturik egon naiz gau guzian. Gosaltzen emango diot, nola nai ere, baiñan gero kalera botako dut.

BIEDERMANN.—Egizu nai bezela!

BABETTE.—Modu onez bai, aditzen?, asarretu gabe baiñan kalera botako dut.

BIEDERMANN.—Ondo dago. (*Katillua usturik utziaz.*) Abogadua ikustera joan bear dut.

(*Babette'ri musu zabarki ematen dio eta une ontan Pepe (Joxe) azaltzen da. Ardi larrua bizkar gañean darama ta Biedermann ta Babette ezdira oartzten sartu dala.*)

BABETTE.—Zergatik utzi duzu Kuski lanik gabe?

BIEDERMANN.—Aren bearrean ez nagoalako.

BABETTE.—Lenago berarekin oso pozik zeunden bada?

BIEDERMANN.—Ortaz baliatu nai du orain. Eta bere inventoak emandako irabazitatik zatia eskatzen du. Illeak aterarazteko lozio-ukendu ori egia da polliki saltzen dala, baiñan zer inventu ta zer sumaketa berri! Utsaren urrengo! Beren kaska-ezur soillak lozio orrekin igurtzitzen duten gizarajoak... gernuarekin berdin egin dezateke...

BABETTE.—Plazido! ordea!

BIEDERMANN.—Egia da, Egia utsa! (*Kartera barrua arakatuaz.*) Onegia naiz, bai, arrazoi duzu eta anarkista orri lepoa biurrituko diot.

(*Irtetzera doalarik Joxe ikusten du.*)

JOXE.—Egun on, jaun-andreak!
BIEDERMANN.—Schmitz jauna!...

(Joxe'k bostekoa luzatzen dio baiñan Biedermann'ek ez ikusia egiten du.)

JOXE.—Deitu nazazu Pepe soil-soilik.

BIEDERMANN.—Nere andreak zurekin itzezin nai, Schmitz jauna; nik damurik joan bearra dut. Suerte asko opa dizut. *(Eskua luzaturik.)* Joxe, suerte ona! *(Bijoa.)*

JOXE.—Suerte asko, zuk ere, Plazido, suerte asko. *(Babette'k arri-turik begiratzen dio.)* Zure senarrak Plazido izena du, ez da ala?... *(Isilunea.)*

BABETTE.—Ondo lo egin al duzu?

JOXE.—Otz pizka bat izan dut, baiñan, ardi-larru oni eskerrak... ainstean... Gazte nintzalarik txabolan pasa nituen egunak gogorazi dizkit... Otzari oiturik natzaizu.

BABETTE.—Nai duzularik gosaria ar zenezake.

JOXE.—Etxekoandre!... *(Onek eser-lekua erakusten dio.)* Onelako ontarterik ezin sinistu dut.

(Katillua kafe-esnez beterik.)

BABETTE.—Alimentua artzea komeni zaizu, Joxe, oraindik bide luzean joan bearra izango duzu-ta.

JOXE.—Nik?... Zertarako?

(Babette'k berriz eserlekua erakus bekio.)

BABETTE.—Arraultz bat urean pasea nai al duzu?

JOXE.—Baita bi ere!

BABETTE.—*(Otsegiñez.)* Ana!

JOXE.—Ikusten duzu, ene etxekoandre onbera, emen neronen etxean bezelaxe nagola. Zure baimenarekin!...

(Eser bedi. Ana sartzen da.)

BABETTE.—Arraultz bi... urean paseak!...

ANA.—Bai, andrea!

JOXE.—Iru minutu t'erdi.

ANA.—Bai, jauna!

(Ateratzera doala.)

JOXE.—Andereño! (*Ana atean gelditzen dalarik.*) Egun on!

ANA.—Baita zuri ere. (*Bijoa.*)

JOXE.—Mirabeak nola begiratzan naun! Alajañetan! Berarengatik baltz aspaldi kalera bota nindun! baita euri jasa erortzen ari ba'lu ere!

(*Babette'k kafea serbitzen dio.*)

BABETTE.—Schmitz jauna!...

JOXE.—Esaidazu!

BABETTE.—Utziko al didazu, argi ta garbi, zeatz itzegiten?

JOXE.—Dardaizua sartu zaizula derizkiot, andre, ikara?

BABETTE.—Schmitz jauna...

JOXE.—Zer gertatzen zaizu, ordea?

BABETTE.—Emen duzu gazta...

JOXE.—Eskerrik asko.

BABETTE.—Ar zazu mermelada ere!

JOXE.—Eskerrik asko.

BABETTE.—Eta eztia. Ar zazu eztia!

JOXE.—Gauza bat bestearen ondoren, etxekoandre; bata bestearen ondotik. (*Burua atzekoaldera boteaz eta aoa ogi ta mantekillaz beterik daukala zerbait entzun nai lukean itxura artzen du.*) Zer ari ziñan esaten?...

BABETTE.—Ba... egiazki... argi ta garbi Schmitz jauna...

JOXE.—Deitu zaidazu Joxe soil-soilik...

BABETTE.—Ba itz gutxitan...

JOXE.—Ni zure aurretik alde egitea nai duzu, ez al da ala?

BABETTE.—Ori, ez, Schmitz jauna. Ez nuke orrenbeste esango...

JOXE.—Zer esango zenuke bada?... (*Gazta puska bat artuaz.*) Camenbert! Au dut, ain zuzen, geien maite dudana! (*Atzekoaldera burua makurtuaz janez.*) Badakit andre su-emailletzat artzen nazula.

BABETTE.—Mesedez! Nik olakorik esan al dizut?... Ezta urririk eman ere! Ez zaitut iñondik iraindu nai! Aditu al didazu, adiskide. Nork aitatu du emen su-emaille konturik? Zutaz ez duk nik batere kexarik Schmitz jauna.

JOXE.—(*Jatez geldituaz.*) Aziera on eta edukaziorik ez dudala ondotoxo dakit.

BABETTE.—Ez da hori, Schmitz jauna, ez da hori!

JOXE.—Jatekoan zalaparta aundia ateratzen dut.

BABETTE.—Ori txorakeria duzu...

JOXE.—Bai, umezurztegian esan oi zidaten... Schmitz ezakela aoan orrenbeste ots atera, jatekoan...

(Kafe-ontzia eskuan ar beza.)

BABETTE.—Jainkoa'gatik ez duzu nik esandakoa batere aditu.

JOXE.—(Katillua urrutiratuz.) Ba-noa emendik!

BABETTE.—Schmitz jauna!

JOXE.—Ba-noakizula!

BABETTE.—Ez al duzu beste katillukara artu nai? (Joxe'k buruarekin ezetz.) Erdia bederik? (Berriz ezezkoan.) Onela ezin joan ziñezke, nik ez zaitut iraindu nai izan. Nork esan dizu jaterakoan soñua ateratzen duzula aoarekin? (Joxe jeikitzen da.) Nik iraindu al zaitut?

JOXE.—(Serbilleta tolestuaz.) Zer egin nezakean, edukaziorik ez bait dut! Nire aita kalegarbitzalle izan zan-eta! Nundik izan bear nuen nik edukaziorik... Gose ta otzak ez naute ikaratzen, ajola gutxi! baiñan sinis zaiazu, jakin-eza, edukazio eza ta aziera gabea izatea...

BABETTE.—Bai! Jabetzen naiz.

JOXE.—Ba-noa beraz.

BABETTE.—Nora zoazke gizona!

JOXE.—Kalera, euri jasetan blaitzera.

BABETTE.—Jainkoagatik!

JOXE.—Oso oituta nago.

BABETTE.—Schmitz jauna! mesedez! Ez nazazula orrela begira... Zure aita kalegarbitzale izan zenduala... jabetzen naiz. Zure gaztedenbora, gogorra izan zan, noski...

JOXE.—Ez nuen batere gaztetasunik izan... (Begiak eta besoak beruntz zuzenduaz lotsaz.) Ez gaztetasunik ezagun... Zazpi urte nituen ama il zitzaidanean.

(Muki-zapiaz begiak igurtziaz.)

BABETTE.—Joxe!, baiñan Joxe gizarajoa!

(Ana sartzen da arraultz pareka ekarriaz.)

ANA.—Zerbait geiago?...

(Iñork ez dio jaramonik egiten eta ba-doa.)

BABETTE.—Nik ez zaitut kanpora jaurti nai; ez dut orrelakorik esan. Ia ez dakit zer esan dizudanik!... Gaizki aditu duzu Schmitz jauna; izugarria da. Zer egin nezake sinis nazazun? (Duda-mudan eskua beso gaiñean jarririk.) Atoz eta jan zazu: alimentua artu

bear duzu. (*Joxe berriz esertzen da.*) Ez dut nabaitu jatekoan otsa ateratzen dezunik. Eta ala ba'litz ere, guk ez diogu uskeri oriei garrantzirik ematen. Schmitz jauna! Kontuan erori bear zenduen gu onela gaituzula.

(*Joxe'k arraultz-azala koskatuaz.*)

JOXE.—Jainkoa'k ordain dezaizula!

BABETTE.—Emen duzu gatza.

(*Joxe'k arraultza zurrupatuaz.*)

JOXE.—Egia da etxeakoandre. Zuk ez nazu kampa bota, ez. Ez noski! Ez gaitzela ortaz geiago mintza! Eta barka ez banizun ondo aditu.

BABETTE.—Arraultzak puntuan al daude?

JOXE.—Aukeran biguntxoak... arren barka zaidazu! (*Arraultza jatez bukatu rik.*) Etxekoandre, zer esan nai izan zenduen zeatz, argi ta garbi itzaz?...

BABETTE.—Ez dakit bada. Ez naiz gogoratzen.

JOXE.—(*Bigarren arraultza koxkatuaz.*) Jainkoa'k ordain dezaizula. (*Janez.*) Willi jaunak esan oi du etxetako karidatea ta atariko aizea bat dirala. Ia ez dala arkitzen biotzoneko jenderik. Guzia Estadu'koa omen! eta gizona ezer ez. Ark dionez! Gauzak onela dabilta nere andre ongille ta adiskide ori! Mundua galdurik dago! (*Arraultza'ri gatza botiaz.*) Onelako gosari txikia emango ba'lioteke arpegi ona jarriko luke, arpegi ona jarriko lukeanez Willi gizarajoak. (*Timbrea entzuten da.*) Ea bera dan!

(*Berriz ateko timbre otsa.*)

BABETTE.—Nor duzu Willi ori?

JOXE.—Ori bai kulturaz jantzia, etxeakoandre! Kusiko duzu, ikusiko! Hotel Metropol'en kamarero izan da, erre aurretik, noski. Metropol erre aurretik esan nai dut...

BABETTE.—Erre aurretik?

JOXE.—Willi kamarero-nagusi zan; «*maître*» dalakoa.

(*Ana sartzen da.*)

BABETTE.—Nor da?

ANA.—Jaun bat.

BABETTE.—Zer nai du?

ANA.—Suaren kontrako asegurutakoa da. Etxea ikusi bear omen du.
(*Babette altxatzen da.*) Frackez jantzia dator etxekoandre.

(*Babette eta Ana bijoaz. Joxe'k kafe geiago artzen du.*)

JOXE.—Bera da. Willi!

(*Bat batean Joxe dagon lekua illunpean gelditzen da. Eta aitzitik argitasuna bonbero-koro-sailla dagon alderdian. Auek erne. Miaketan diardute ta Biedermann'en baezpako gela atarian bizikleta zaar bi daudela oartzen dute. Ordulariaren doñua entzuten da.*)

BURUZAGIAK.— Ordu biak jo dute
Bi dira, bi, bizikletak!

KORO-SAILLA.—Zaarrak, ordoituak
Jabea izango dute
Baiñan norenak ote?
Zorixarraren aundia!

BURUZAGIAK.— Beldurti danak
Ots txikiena
mamutzat artzen.

KORO-SAILLA.—Gaur asarreko
sutsu, burrukalaria
bigar koldar uts:
Eta egun batez
au, hura ta bestea
gañera datorkio.

BURUZAGIAK.— (*Tellatupeko ganbarara begiraturik.*)
Baiñan zertan ari dira
Bi birigarro oriek?
Zer pentsa genezake?

KORO-SAILLA.—Zai dagoana da beti
itsua baño itsugo.
Gaitza galerazteatik
besoak tolestean dituala.
Zorixarraren aundia!
Ezerez bat dezu
Armarik gabe, oporle...
Geldia, zozotua
Berandu arte,
Beranduegi deño...

BURUZAGIAK.— Ai ene!

(*Koro-saillakoak eser bitez. Illunpea.*)

IRUGARREN GERTA-LEKUA

(*Argia tellatupeko ganbaran. Pepe boxelari itxuran ta Willi, onoko au makutsik, gasolina-bidoi batzuek biltzen ari dira, alik eta soiñu gutxiena ateriaz. Biok zapatak kendu dituzte.*)

WILLI.—Astirol despazio!... Isillik, geld!

JOXE.—Eta Poliziari otsegitea bururatzen ba'zaio?...

WILLI.—(*Bidoiai kasu egiñez.*) Atoz orain... aurrera!

JOXE.—Orduan, zer?

WILLI.—Kontuz, kontuz! Bego! (*Zatar batekin eskuak garbiturik. Bidoiak bazter batera bildu dituzte.*) Zergatik Poliziari otsegin bear dio?

JOXE.—Eta zergatik ez?

WILLI.—Bera ere errudun bait da! (*Usoen urruma entzuten da.*) Orratx! Egunak argitu du. Goazen etzatera. (*Zatarra botatzen du.*) Egia esateko burges guziak dira errudun; eta batzuek kartzela joateko zorian daude... errenta batetik berakoak, jakiña! Ez kezkarik izan!

(*Atean deika ari dira.*)

BIEDERMANN.—Iriki! iriki zazute.

(*Atea jo ta astinduaz.*)

WILLI.—Hori ez da gosaltzera joateko deia!

BIEDERMANN.—Irikitzeko esan dut! Bereala gañera!

JOXE.—Ez dut beñere horrela ikusi.

(*Gero ta gogorrago deika ari da. Willi'k frack dalakoa jazen du, arin, baiñan larritasunik gabe. Korbata ere bere tokian jartzen du. Autsa astindu ta atea irikitzen du. Biedermann bata gañean duala sartzen da ta ez du ikusten ate atzean gelditua dan Willi etorri berria.*)

BIEDERMANN.—Schmitz jauna!

JOXE.—Egun on, Biedermann jauna! Gure zalapartak ez zinduan esnatuko bada...?

BIEDERMANN.—Schmitz jauna!

JOXE.—Ez da berriz horrelakorik gertatuko. Agintzen dizut.

BIEDERMANN.—Aldegizu! (*Geldi unea.*) Zoaz nere etxetik, Entzun?

JOXE.—Noiz?

BIEDERMANN.—Oraintxe bertan.

JOXE.—Baiñan, zergatik?

BIEDERMANN.—Ez ba'zoaz nere andreak polizari dei egingo dio ta nik ez dut ezetz esango.

JOXE.—Hum!

BIEDERMANN.—Ba-zoazke! Bereala, ordea! (*Geldi unea.*) Zeren zai zaude? (*Joxe'k itzegiteke zapatak jasotzen ditu.*) Ez dut eztabaidan aritu nai!

JOXE.—Nik ez dizut ezer esan.

BIEDERMANN.—Boxelaria zerala ta besterik gabe zer nai gauza leporatzeko gertu nagola, uste baldin ba'duzu, oker zaude. Gau guziko inpernutar ardail hori! (*Atea erakutsiaz.*) Alde! Anka emendik! Kampora esan dut!

JOXE.—(*Ate atzean dagon Willi'ri itzegiñez.*) Ez nuen sekulan onela ikusi... zin egiten dizut.

(*Biedermann'ek burua itzuli ta arriturik gelditzen da Willi ikusiaz.*)

WILLI.—Utzi zaidazu nere burua aurkezten... Nere deitura Eisenring da!...

BIEDERMANN.—Nola? Adierazi nai al didazu?...

WILLI.—Gillen Mari Eisenring... adiskidientzako: Willi.

BIEDERMANN.—Baiñan... bat batean nola zaudete emen bi? (*Willi ta Joxe elkarri begiratuaz.*) Iñori baimenik eskatu gabe!

WILLI.—Ikusten al duk?

BIEDERMANN.—Zer da au guztia?

WILLI.—Esaten nian nik... au ez duk gizalegea, Joxe!; ez duk edukaziorik. Baimenik gabe. A zer nolako itxura! Golpetik bi, gañera.

BIEDERMANN.—Nere onetik ateria nago! Au ezin eramenezkoa da!

WILLI.—Ikusten?... (*Biedermann'i itzegiñez.*) Nik esan nion. (*Joxe'ri itzegiñez.*) Ez al nian garaiz esan?

(*Joxe erabat lotsaturik arkitzen da.*)

BIEDERMANN.—Zer iruditu zaizute?... Etxe onen jabea oraingoz ni nazute. Zer bada! Zer asmotan zabiltzate?...

WILLI.—Jaun onen galderai erantzun zaiek! (*Geldi unea.*)

JOXE.—Zera... Willi nere laguna bait dut. Eta...

BIEDERMANN.—Eta zer?

JOXE.—Mutil koskorrak giñalarik elkarrekin eskolara joanak gaituzu... eta.

BIEDERMANN.—Bai! eta zer?

JOXE.—Orduan... nik pentsatu nuen.

BIEDERMANN.—Zer arraio pentsatu zenduan?

JOXE.—Pentsa... Pentsa. (*Ixilunea.*)

WILLI.—Ik ez uan ezer pentsatu, motel! (*Biedermann'i.*) Zurea ongi konpreni dut, Biedermann jauna. Guziak du bere neurria. Eta gaizki dagona, gaizki dago. Nola nai zu zaitugu emen nagusi ta jabe. (*Joxe'ri errita egiñez.*) Zer uste uan. Etxeko nagusiak edozein gauza jasan dezakela? (*Biedermann'i.*) Onek ez zizun ezer esan, ez al da ala?

BIEDERMANN.—Ez da itz erdi bat ere!

WILLI.—Baiñan Joxe!

BIEDERMANN.—Ezta itzerditxo bat ere!

WILLI.—Eta gero arritu egingo aiz kalera botatzen ba'aute!

(*Burua mugituaz Joxe'ren bizkar par egiten.*)

BIEDERMANN.—Gauza ez da parrez artzekoa, jaunak! baizik negar-garri ta illuna. Nere andreak biotz-gaitza du: kardiaka da.

WILLI.—Ikusten?

BIEDERMANN.—Gau guzian ezin lorik egin izan du zuen ardalla dala ta. Baiñan, zer aritu zerate egiten? (*Ingurura begiratuaz.*) Zertarako bildu dituzute ainbeste bidoi emen?... (*Biok bestaldera begiratzen dute.*) Emen!, emen! Zer da hau? (*Ostikoz joaz.*) Hau, onoko au!?

JOXE.—Bidoiak...

BIEDERMANN.—Nundik sortu dituzute?

JOXE.—I Willi, ea nundik sortu ditukan?

WILLI.—Importaziokoak dirala jartzen du gañean.

BIEDERMANN.—Jaunak!...

WILLI.—Etiketa or nunbait dute. (*Biok miatuaz.*)

BIEDERMANN.—Itzik gabe uzten nazute. Zer asmotan zabiltzate? Nere tellatupeko ganbara bidoiez betea, bidoiz gañezka!

WILLI.—Bai, jakiña...

BIEDERMANN.—Zer esan nai didazu orrekin?

WILLI.—Joxe'k kontuak gaizki atera zituala. Amabi luze ta 15 zaballean uste izan zuan ta bitartean ganbara onek ez ditu 50 m. kuadroan besterik. Komprenituko duzu Biedermann jauna nere bidoiak ez nituala kalean utziko.

BIEDERMANN.—Nik ez dizut ezer komprenitzen.

JOXE.—(*Etiketa bat erakutsiaz.*) Emen duzu etiketa bat Biedermann emen duzu etiketa.

BIEDERMANN.—Erotu araziko nazute, erotu!

JOXE.—Emen esaten du nundik datozen...

BIEDERMANN.—Erotu araziko nazute. (*Etiketari begiratuaz.*) Nun dio?

(*Aldameneko gelan sar bedi Ana, Poliziako bati lagundurik.*)

ANA.—Deitzera noa.

(*Polizikoa bertan gelditzen dalarik Ana dijoa.*)

BIEDERMANN.—(*Tellatupeko ganbaran.*) Gasolina?

(*Ana berriz gelara sartuaz.*)

ANA.—Zertara etorri zera? Poliziako jauna?

POLIZIA.—Ofizioko zeregiñetara.

(*Ana bijoa Polizikoa gelditurik.*)

BIEDERMANN.—Baiñan, jaunak, au egia ote da, egia?

WILLI.—Zer ala?

BIEDERMANN.—Etiketan jartzen duana. (*Erakutsiaz.*) Nor naizela uste duzute? Onelakorik ez zait egundaño gertatu. Baiñan irakurtzen ez dakidala uste al duzute? (*Willi ta Joxe'k etiketak begiratuaz.*) Ikusi bai, ikusi! (*Par egin naiez.*) Gasolina! Zer dago bidoi auetan?

WILLI.—Gasolina.

BIEDERMANN.—Ez txantxetan jardun nerekin! Azkeneko aldiz! Zer dago bidoi auetan? Nik bezain ongi dakizute tellatupeko ganbara ez dala gasolina gordetzeko tokirik egokiena. (*Beatza bidoi gañetik igurtziaz.*) Egizu usai. (*Beatza sudur ondotik pasatuaz.*) Gasolina, al da, bai, edo ez! (*Willi ta Joxe'k usainduaz, eta elkar begiratuaz.*) Erantzun zazute!

WILLI.—Gasolina!

JOXE.—Gasolina!

BIOK BATERA.—Ez dago dudamudarik!

BIEDERMANN.—Burutik eginda al zaudete! nere ganbara gasolinategi biurturik!

JOXE.—Orregatik ez dugu zigarrorik erretzen, Biedermann jauna.

BIEDERMANN.—Eta au, ain zuzen, eskuiko ta ordenaren aldeko egunkari guziak, arriskoa nundik datorren aitatzen ari diran une one-tanxe. Zer asmotan zabiltzate ibilli?... Ene Jainkoa! Nere andreak jakin dezanean gaitzak emango dio!

WILLI.—Ikusten?

BIEDERMANN.—Ez dezazula beti esan: «ikusten...?»

WILLI.—Ez diozu onela Joxe, etxeoandre bati kemenik emango. Jainkoa'k agintzen duan bezelako andre bati; ta nik etxeoandreak ezagutzen ditut...

(Ana'k eskalleratik oiu egiten du.)

ANA.—Jauna! Biedermann jauna!

(Biedermann'ek atea itxi beza.)

BIEDERMANN.—Schmitz jauna! Zera!

WILLI.—Deitu zaidazu: «Willi».

BIEDERMANN.—Bidoi oriek ez ba dituzute bereala nere etxetik eramaten, aguro, ordea! nik aitortzen dizuet...

WILLI.—Poliziarri dei egingo diozula...

BIEDERMANN.—Bai, jauna!

JOXE.—Ikusten?...

(Ana'k eskalleretatik otsegiñez. Polizikoa gelatik atera ta tellatupeko ganbara igotzen da.)

ANA.—Biedermann jauna!

BIEDERMANN.—*(Abots isillean.)* Nere azken itza duzu!

WILLI.—Zer ala?...

BIEDERMANN.—Ez dudala gasolarik ametitzen ganbara ontan. Ez dut iñondik ere! hori utziko. *(Atea joka ari dira.)* Bai! Ba-noa!

(Atea ideki beza kanpora ateratzeko asmoz baiñan lenago poliziakoa sar bedi.)

POLIZIA.—Zu al ziñan emen, Biedermann jauna? Ez duzu behera jetxi bearrik. Ixtante batean gogaituko zaitut. Utsa!

BIEDERMANN.—Egun on!

POLIZIA.—Egun on!

WILLI.—Jainkoak dizuela!

JOXE.—Jainkoak dizuela!

(Azken biok burua makurtuaz diosal egiñez.)

POLIZIA.—Ez bear bat gertatu da.

BIEDERMANN.—Jaungoiko santua!

POLIZIA.—Agure bat, ba al dakizu?... Bere alargunak dionez zurekin lanegiten omen zuan inventu-asmatzaitzat... Eta bart arratsean gaseko giltza idiki ta... (*Liburuxka bat atera ta irakurriaz.*) Kuski Joan... Zaldi kalean bizi zana. (*Liburuxka sakelean sarturik.*) Ezagutzen al zenduan?

BIEDERMANN.—Nik?...

POLIZIA.—Bear bada ortaz bakarka itzegitea naiko duzu. Ez da ala?

BIEDERMANN.—Bai noski!

POLIZIA.—Gauza auek gure arteko obeak dira; ez zaie besteai ezer ajolarik.

BIEDERMANN.—Arrazoi duzu. (*Atean.*) Norbaitek nitaz galdeiten badu, jaunak, Polizia'kin nagola. Aditzen?... Aguro itzuliko naiz.

(*Willi ta Joxe'k buruaz baiezkoa adierazten dute.*)

POLIZIA.—Biedermann jauna...

BIEDERMANN.—Goazen!

POLIZIA.—Zer duzu or, bidoi oietan?...

BIEDERMANN.—Nik?...

POLIZIA.—Ez bada... ausarkeria galdetzea.

BIEDERMANN.—Zera!... lozioa. Ille-lozioa...

(*Willi ta Joxe'ri begiraturik.*)

WILLI.—«Kalparlore».

JOXE.—Gizonaren zorionarentzat egiña! Illea ugaritzen duana.

WILLI.—«Kalparlore».

JOXE.—Gaur bertan proba zazu!

WILLI.—Ez zaizu damutuko.

BIOK.—«Kalparlore, Kalparlore, Kalparlore!»

(*Poliziakoa parrez asten da.*)

BIEDERMANN.—Il al da? Il al da?

(*Biedermann ta Poliziakoa bijoaz.*)

WILLI.—Aingeru bat da.

JOXE.—Ez al nian bada nik esan?

WILLI.—Bai, baiñan gosari konturik aitatu ere ez.

JOXE.—Oi ez bezela jardun duk bada. Zin egiten diat.

WILLI.—(*Sakelean zerbait billaturik.*) Txiskerorik ba-alduk?

JOXE.—(*Galtzetako sakelean arakatuaz.*) Oi ez bezelakoa!

(*Tellatupeko ganbara illunpean gelditzen da ta argitasuna bonbero-sailla dagon lekuan.*)

KORO-SAILLA.—Oh eguzki izpi!
Begi baten nini
Jainkozkoa noski.
Lotan dagon
Gure iriaren
Tellatu gañean
Argia da ageri.
BURUZAGIAK.—Egun, atzo lez
ezer gertatu ez!

(*Klason, tranbia, turuta soñua entzun bitez.*)

KORO-SAILLA.—Oraindik ezer ez!
BURUZAGIAK.—Txo! emen dator
Txukun txukun
arixko beldurge
KORO-SAILLA.—Agirian dago ba
Tellatu pean
Orratx! izugarri
indartzen doa.
BURUZAGIAK.—Ixo! emen dator!

(*Biedermann sar bedi.*)

BIEDERMANN.—Zer gertatzen da?... Taxi!... Taxi!... Taxi!... (*Isilunea.*) Zer nai duzute?
KORO-SAILLA.—Ezbearraren aundia!
BIEDERMANN.—Zer esan nai duzute?
KORO-SAILLA.—Ez bearraren aundia!
BIEDERMANN.—Hori esan duzute!
BURUZAGIAK.—Eta iru bider oraindik!
KORO-SAILLA.—Ezbearraren aundia! Ezbearraren aundia! Ezbearraren aundia!
BIEDERMANN.—Entzun dut. Zergatik ordea?...
BURUZAGIAK.—Bidoi oiek, Biedermann jauna...
KORO-SAILLA.—Eta pizti oriek... Biedermann jauna...
BURUZAGIAK.—Ez al zaizkitzu sospetxagarri!

(*Biedermann oiuka asarre.*)

BIEDERMANN.—Zuei zer ajola zaizue?... Utzi zaidazute pasatzen. Nere abogadua rengana joan bear dut. Zertan ari zerate ni ikaratzen? Zoratu egin nai al nazute?... Errudun nazute! Errudun, bai! (*La-*

satua.) Utzi zaidazute aurrera joaten! Ezta «Bofia» koak ba'zinate ere!

(Bonberoak geldirik bere lekuan ez diote pasatzen uzten.)

BURUZAGIAK.— Bonbero bat ez da nor
Gizon prestu bat
juzgatzeko.

KORO-SAILLA.— Baiñan erne dauden
Zazpi bonderok, bai
zer arrixkoan dagon
oar lezaioteke.

BIEDERMANN.— Utz zaidazute pasatzen! Presa aundia bait dut!

(Eskumuturreko ordulariari begiratuaz.)

BURUZAGIAK.— Erregai diran bidioiak
Nolatan daude emen?

BIEDERMANN.— Nik adierazi bear al dizuet?...

BURUZAGIAK.— Bai, zer pentsatzen duzun
Mundua nola dagon
jakiñez geroz eta
poxpolo bat aski dala...

KORO-SAILLA.— Bai, zer pentsatzen duzu?

BIEDERMANN.— Zer pentsatzen dudan?... *(Bonberoai so egiñez.)* Jau-nak! Nere buruaren jabe nazute eta nai dudana pentsa dezaket. Zer dala-ta orrenbeste galdera neri? *(Berriz so-egiñez.)* Ezer ez pentsatzeko eskubidea badut, ala uste nik! Eta nere etxean gerta ditekenaz, jakin zazute, jakin, emen ni nazutela jaun eta jabe... Ori da! *(Aurreruntz abiatu nai du.)* Utzi zaidazute pesatzen!

(Bonberoak bere ortan eragozten die.)

KORO-SAILLA.— *(Onez onean arrazoiez menderatu nai dutela.)*
Gure iriaren
zaindari gaituzu
Erritarren ona
nai dugu.

BIEDERMANN.— Deaburentzat zuen ontartea!

BURUZAGIAK.— Guretzat, Biedermann jauna
jabetasuna dontsua da.
Guretzat santua, santu!
Jabetasuna ta gañerakoa!

KORO-SAILLA.—Eskubide oso osoa!
BURUZAGIAK.— Defenditzea gero ta
gaitzago ba da ere.
Laister errauts
biurtuko ba da ere!

BIEDERMANN.—(*Zalantzan.*) Arraiepola! (*Geldiunea.*) Pasatzen utzi zaidazute! (*Bonberoak beti geldi.*) Baiñan, zergatik ez didazute uzten? Zergatik txarreanean jartzen zerate? Ez zaitzetzela egoskogorrak izan! Nora joango giñake orrela?... Nik trankil bizitzea besterik ez dut gura! Ta beste lagun-urko oriek... or konpon! Ba dut orain beste zeregiñik. (*Babette sar bedi abrigo ta ginballa gañean dituala.*) Zertara zatoz onera?

BABETTE.—Galerazten al dizut?

BIEDERMANN.—Bonberoekin mintzatzen ari nazu! (*Babette'k buruaz agur egiten du, ta Biedermann'i belarrira zerbait esaten dio.*) Bai emakumea! Galartzu ta guzi. Kosta ala kosta! Gauza da koroia Jainkoak agindu bezelakoa izan dedilla!

BABETTE.—(*Koro-saillekoai burua makurtuaz.*) Zuen baimenaz, jaunak! (*Bijoa.*)

BIEDERMANN.—Itz gutxitan: zuekin eta zuen su-emalle oriekin gañezka egiña naukazute. Gaur egunean ez al da beste konturik? Edozein su-emalletzat artzen ba duzute, nola gauzak onera joango dira? Konfiantza izan bear da, Jainko bedeinkatua!, borondate on pizka bat, nik uste. Eta ez beti alderdi txarra ikusi! Gizon guziak ez dituzute su-emalle, nik uste. Konfiantza pixka bat. Zera... (*Isilunea.*) Ezin egon gindezke beti beldurrak aidean! (*Isilunea.*) Ni ez nazute ergel bat eta gasolina... gasolina da! Jaunak! Ondotxo dakit hori! Txarrena pentsatu dut, mai gañera igo naiz obeto entzutearren, belarria sapaiera pega-pega egin da. Bai jauna! Eta ba-aldakizute zer egiten zuten?... Zurrunka! Zurrunka!... Zurrunkan... zoriondun bailiran. Alaz eta guztiaz, sinistu nai ba didazute nengon eran, pijaman, ganbarara igoa nazute asarre bizian. Ea, ea, bi ajolakabeok esnatu ta kalera bialdu nituen beren bidoi ta guzi. Gau-zaiari otsegitera nijoan, ardura gabe.

BURUZAGIAK.—Hori guzia zeorrek bakarrik.

BIEDERMANN.—Bai!

BURUZAGIAK.—Ardurik gabe.

BIEDERMANN.—Baita!

BURUZAGIAK.—Gau-zaiari otsegiñez!?

BIEDERMANN.—Asmo hori artua nuen, bai. Eta nere andrea une artan etorri izan ez balitz... pentsatua neukan.

(*Zigarro-purua ateratzen du bere kezka estali nairik.*)

BURUZAGIAK.— Gau guzia lorik egiteke!

KORO-SAILLA.—Hori egitea
Gizon prestu bati
ez du itxurarik.

(Biedermann'ek zigarroa pizten du era bat ikaratua.)

Gizon txit prestua
Plazido Biedermann au
kanpoan otso baiñan
etxean uso gozo
beti ongille.

BURUZAGIAK.— Bai, ala komeni zaionean.

KORO-SAILLA.—Baiñan ona nastuaz
okerra egiten ba du
benetan da zorigaitz.

BIEDERMANN.—Zer esan nai didazute?

BURUZAGIAK.—Utsa! Emen gasolina usaia ote dagon.

KORO-SAILLA.—Orixe! Gasolina usaia ote dagon.

BIEDERMANN.—Jaunak!, nik ez dut ezeren usairik sumatzen.

KORO-SAILLA.—Zorigaitzaren aundia!

BIEDERMANN.—Ezeren utsa!

KORO-SAILLA.—Galduak gera. Gureak egin du!

BURUZAGIAK.—Oiturak bere sudurrean leku artu bait du.

KORO-SAILLA.—Zorigaitzaren aundia!

BIEDERMANN.—Ez ain ilun eta ezkor izan, jaunak! Aspertu nazute
zuen lelo orrekin: «Zorigaitzaren aundia!» (*Auto baten turuta
entzun bedi.*) Taxi! Taxi! (*Autoa gelditu dan otsa nabari da.*)
Utzi zaidazute!

*(Koro-saillaren artetik bide egiñez igesi doa burua atze-
koaldera itzuliaz.)*

BURUZAGIAK.— Zer egiteko asmoa ote du?

KORO-SAILLA.—Beldurran mende dago
zurbil zurbil
Igesi doa, igesi.

(Koro-sailla atzeruntz irtetzen da.)

BURUZAGIAK.— Zorigaitzari baño
aldaketa latzari
beldur geiago zaionean
zer egin?

BIGARREN EKITALDIA

LENENGO ATALA

(*Tellatupeko ganbaran Willi, bakarrik, ari-mataza askatzen ari da moda berriko doñu bat txistu-joaz. Bat batean musika isiltzen du ta beatz bat txistuz bustirik tellatu leiati-llatik ateratzen du zer nolako aizea dabillen jakiteko. Jan-gela ta egon lekuan Biedermann, Babette eta Ana sartzen dira. Gizonezkoak abrigoa ta esku-zorroa alki gañean uzten ditu. Zigarro purua erretzen dator.*)

BIEDERMANN.—Nik diodana egizu!

BABETTE.—Antzara? Ata bat?...

BIEDERMANN.—Bai ata bat.

(*Korbata kentzen du baiñan zigarroa beti aoan dualarik.*)

BABETTE.—Zergatik kendu duzu korbata?

BIEDERMANN.—(*Korbata eskura emanez.*) Onela obe dalako. (*Tellatupekoak aitatuaz.*) Entzun zazu, Babette. Bi pizitxar oriek salatzen ba ditut, aurrez aurre, etsai amorratuak bezela jarriko zaizdit. Eta zer irabaziko dut orrekin? Poxpolo bat aski gure etxea kiskaltzeko. Zer irabazten dut orrekin? Aitzitik, gora igo ta bazkaltzeko deia egiten ba diet... ta deia onartzen ba didate...

BABETTE.—Orduan, zer?

BIEDERMANN.—Adiskide egingo generala.

(*Zamarra kendu ta Babette'ri eskuratuaz. Bijoia.*)

BABETTE.—Ba dakizu, Ana. Gaur gauean ezin atera ziñezke zure, adiskidekin. Afaldarrak ditugu. Jarri zazu maia lau laguentzat.

(*Tellatupeko ganbaran Willi eraberriko doñua abesten ari da. Biedermann ate joka.*)

WILLI.—Aurrera! (*Abestutzen darrai eta ez da iñor sartzen.*) Aurrera! *Biedermann makutsik sartzen da zigarro purua eskuan daramakila.*) Egun on! Biedermann jauna!

BIEDERMANN.—Zure baimenarekin.

WILLI.—Ondo lo egin al duzu?...

BIEDERMANN.—Izugarri gaizki, eskerrik asko!

WILLI.—Nik ere alatsu. Egoaize madarikatua bait dabil!

(*Bere lanean diardu.*)

BIEDERMANN.—Ez zaitut zure lanean galerazi nai.

WILLI.—Jaikoarengatik!, zure etxean ba zeunde bezela, gizona!

BIEDERMANN.—Bear bada ezgaraiz natorkizu, baiñan... (*Usoen urruma entzun bedi.*) Beste gure laguna nun dugu?

WILLI.—Joxe?... Lanean... zakurra ez bestena! Ez zuan joan nai gosaldu gabe, alaz guttiz txirbil billa bidali dut. Aitzen?

BIEDERMANN.—Txirbil billa?

WILLI.—Txirbillak txinparta txiki bat aski dute zera...

(*Biedermann parregiñez kortesiz bezela.*)

BIEDERMANN.—Nik esan nai nizun, Eisering jauna!

WILLI.—«Willi» dei zaidazu soil-soilik. Berriz ere etxetik bota nai al gaituzu?

BIEDERMANN.—Gau erdian —ba-dakizu—, gau erdian, ez bait dut gau guzian begirik itxi; ba gau erdian gogoratu zitzaidan goi ortan ez zendutela komunik... Ez garbitzeko urik. Ez bait nuen loarrazteko pastillarik.

WILLI.—Ez kezkarik izan, tellatua bertan dago.

BIEDERMANN.—Neri ez zait ajolarik. Ori zuen egitekoa da, nai duzuten bezela... Baiñan gau guzian buruan gogorapena ezin kendu izan dut. Gañera, arpegia garbituko naiko zendutela... edo ta dutxa bat artu. Nola nai, konfiantza osoan nere bañu-gelaz balia ziñezteke Ana'ri toalla batzuek jartzeko agindu diot.

WILLI.—(*Zerbait ezin arkiturik dabillela.*) Nun jarri ote dit?

BIEDERMANN.—Zer ala?

WILLI.—Txiskeroa. (*Berriz an eta emen arakatuaz.*) Ez zazula bañukontu ortaz ardurarik izan, Biedermann jauna. Kartzelan ere, ba dakizu?, kartzelan ere ez genduen bañurik izaten.

BIEDERMANN.—Kartzelan?

WILLI.—Bai!, ez al dizu Joxe'k esan kartzelan egona naizela?

BIEDERMANN.—Ez.

WILLI.—Ez dizula ezer esan?

BIEDERMANN.—Ezer ez!

WILLI.—Ark ere berea besterik ez du esaten. Orrelakoa dugu arraio hori! Nik al dut errua bera umetan zorigabea izan ba zan? Zu aur denboran zoritxarrekoa izan al ziñan, Biedermann jauna? Ni ez bada! Karrera estudiantu nai izan ba'nu, nere aitak Jueza-rena zuen goko.

(*Tellatuko leiatillatik usoai dei egiñez Grr! Grr! Grr!
Biedermann'ek berriz zigarro-purua piztuaz.*)

BIEDERMANN.—Eisering jauna, zin egiten dizut gau guzian ez dudala lo apurrik egin! Esaidazu, arren, argi ta garbi: benetan bidoi orietan gasolarik ba al dago?

WILLI.—Baiñan, gizona, guregan konfiantzarik ba al duzu, bai ala ez?

BIEDERMANN.—Nik galdera besterik ez dizutet egiten.

WILLI.—Nortzuek gerala uste duzu zuk? Garbi esanda.

BIEDERMANN.—Nik ere umore ona zer dan ba-dakit, baiñan alako brometan ari zerate!

WILLI.—Biziak beartzen gaitu, Biedermann jauna!

BIEDERMANN.—Nola? Zer?

WILLI.—Broma «kamufrajatzat» artzea ez dago gaizki. Ori bera gerta oi da biotzberakeria dala-ta. Joxe'ren eskola da: aur zala ikazki-ñekin mendian; gero umezurtz etxean, aurr umezurtz, zirkoa, abar eta abar! «Kamufraje» onena, ordea, egia esatea da. Beti egia. Baiñan gauza pitxia! Ez dizu iñortxok sinisten!

(Aldameneko egon gelara Ana'k Kuliski'ren alarguna, beltzez jantzirik sar arazten du.)

ANA.—Eser zaite. (*Eser bedi.*) Baiñan oartu bear dizut Kuliski'ren alarguna ba zera, alperrik etorri zerala. Biedermann jaunak ez du ezer nai zurekin... Ala esan dit. (*Alarguna jekitzen da alkitik.*) Eseri zaite, eseri. (*Berriz eser bedi.*) Baiñan ez amets zororik egin!

(Ana bijoa. Tellatupeko ganbaran Willi bere lanean diardu; Biedermann zutik zigarroa erreaz.)

WILLI.—Nun sartu zaigu Joxe hori? Txirbil batzuek biltzea ez da ain gauza zailla. Ez al zuten arrapatuko.

BIEDERMANN.—Arrapatu?

WILLI.—Atzaparra bota! Obeto ba derizkiozu! (*Biedermann'ek par egiten du.*) Zergatik par egiten duzu?

BIEDERMANN.—Barka zaidazu! Onela mintzatzen entzuten dizudanean, Eisenring jauna, beste mundutik ote zatozen nago. Arrapatu! Liluragarria da. Beste mundukoa! Emengo gure giro ontan gaitz bait da iñori atzaparra botatzea.

WILLI.—Jakiña!, zuen artean iñork ez baitu txirbillik ostutzen. Ortan dago maillen ezberdintasuna.

BIEDERMANN.—A zer nolako zorakeria!

WILLI.—Ez duzu esan naiko...

BIEDERMANN.—Nik ez dut maillen-ezberdintasunean sinisten. Ortaz jabetu ziñala pentsatzen nuen. Ez. Ni ez nazu atzeratu orietako

bat. Bai zera! Ain zuzen, beeko maillakoen artean, mailleen ezberdintasunaz mintzatzea mingarri zait. Ez al gaituzu bada, guziok, aberats eta pobre, Egille Beraren ume? Ta erdiko-mailla? Erdiko maillakoak, berdin! Orok bat, zu eta ni ez al gaituzu ezur eta mamizkoak? Onenean, zuk ere zigarro-puruak erreko dituzu. (*Puruak eskeintzen dizkio ta Willi'k buruaz ezezkoa egiten dio.*) Ez uste izan nik berdintasunaren kasketa dudarik. Hori ez! Beti izan dira, argalak batzuek eta besteak indartsu, Jainkoa'ri eskerak! Zergatik alkarri eskua luzatu ez? Borondate on pizka bat, Jainko bedekatua! Idealismo pizka bat, zera... pizka bat... eta guziok aberats et pobre lasatasun eta pakea izango genituke. Ez al duzu orrela uste?

WILLI.—Bada garbi itzezin bear ba dizut, Biedermann jauna...

BIEDERMANN.—Hori eskatzen dizut, bada, argi ta garbi esatea...

WILLI.—Ez al zera asarretuko?

BIEDERMANN.—Zenbat eta argiago obe.

WILLI.—Orduan. Itzul-inguruka ibilli gabe: zigarroa erretzeari utzi zaiozu. (*Puruu itzali bezaio. Biedermann izutzen dalarik.*) Ni ez nazu nor zuri ezer galerazteko, Biedermann jauna, zu, zere etxean bait zaude, baiñan egizu kontu...

BIEDERMANN.—Bai gizona antzematen diot!

WILLI.—(*Makurturik.*) Emen dago!

(*Lurretik zerbait jaso, ta garbitu ondoren sakalean sartzen du moda berriko doñu bat txistu joaz.*)

BIEDERMANN.—Baiñan zer egiten ari zera, gizona? Jaso dezun puska zer dan jakin nai nuke?

WILLI.—Txiskeroa!

BIEDERMANN.—¿Eh?...

WILLI.—Eta onoko au metxa...

BIEDERMANN.—¿Eh?...

WILLI.—Orain, Joxe'k dionez obeak ba omen dira, baiñan estrajeritik datozenak. Ez genezake ortan pentsa. Gerrako gai guziak izugarri garesti dituzu; beti gaiñ-gañekoak.

BIEDERMANN.—Metxaz al diozu. Metxa...

WILLI.—Bai metxa-pizkarria! (*Eman bezaio muturra.*) Neurtzen la-gunduko ba zenida.

BIEDERMANN.—(*Metxa-soka eskuan arturik.*) Ez emen txantxetan ari!

WILLI.—Instant bat besterik ez! (*Berriz moda berriko doñua txistuz joaz.*) Eskerrik asko! Millesker!

BIEDERMANN.—(*Izerditan, par egiñez.*) Ez, Willi, ez! Ez zindezke

onela besterik gabe nerekin jostatu. Nerekin ez! Jendearen uste onean uste geiegi duzu. Bai, geiegi! Zuri itzegiten entzunda ez naiz arritzen iñoiz kartzelan sartzen ba zaituzte. Jende guziak ez bait du nik bezelako umore onik. Ez adiskide! Ez da gauza arrunta.

WILLI.—Orretarako jende aproposa arkitzen jakin bear!

BIEDERMANN.—Nere lagunartean ba dituzu batzuek. Gizonen ontar-teaz zerbait entzun orduko, bereala Sodoma ta Gomorraz gogoratzen diranak.

WILLI.—(*Ardurā gabe.*) Orratx. Begira zeñen ederki!

BIEDERMANN.—Nik bonberoen gastuak ordaintzeko orrenbesteko bat ematen dut illero, gero.

WILLI.—(*Metxa lagata.*) Umorerik ez duan jendea ardalla sortzen danean erabat galdurik arkitzen da. Animo beraz, kompañeo! (*Biedermann izerdi patsetan bidoi gañean eseri bedi.*) Zer gertatzen zaizu? Zuri-zuri gelditu zera. (*Sorbaldetatik eutsiaz.*) Ba dakit zer dan. Usaia!: gasolina usaia, alegia! Ez bait zaude oituri. Leiatilla irikiko dizut! (*Iriki beza.*)

BIEDERMANN.—Eskerrik asko!

(*Ana'k eskallera burutik otsegiñez.*)

ANA.—Biedermann jauna! Biedermann jauna!

WILLI.—Berriz poliziakoak!?

ANA.—Biedermann jauna!

BIEDERMANN.—Ba- noa! (*Isillago.*) Eisenring jauna, antzara, ate-jakia gustatzen al zaizu?

WILLI.—Ate-jakia?

BIEDERMANN.—Bai, atekia?

WILLI.—Gustatzen al zaidan? Neri? Nola jarria dagon ikusi bear?

BIEDERMANN.—Jerez saltsetan... gaztaiña egosiekin...

WILLI.—Laranjak sartzen ba dizkiotzu ere!

BIEDERMANN.—Bai, zuek gogokoena duzuten eran. Nere andreak eta nik batez ere, nerekin nion, gustatzen ba zaizute eta batere zuek beartu gabe, atsegin ba zaizute, noski, aditzen?... afaldu zenezatekela gurekin; zuk, Joxe'k. Lagun artean ez al da ala?...

WILLI.—Noiz? Gaur?

BIEDERMANN.—Biarko utzi nai ba duzute?

WILLI.—Ez dut uste biar emen izango geranik; gaur bai ordea, pozik, atsegin aundiz, gañera.

BIEDERMANN.—Orduan... zazpitan?

(*Ana'k berriz eskallera burutik otsegiñez.*)

ANA.—Biedermann jauna!

BIEDERMANN.—(*Willi'ri eskua emanaz.*) Ontzat artzen al duzu?
WILLI.—Konporme!

(*Bidermann irtetzera doa ta atean geldituaz buruaz egi-
ten du agurra kopetillunez bidoi ta metxari begiraturik.*)

BIEDERMANN.—Konporme!

(*Irtetzen da ta Willi'k bere lanean diardu txistu joaz.
Bonberoak aurreruntz datoz, sua itzaltzera ba lijoaz antzera.
Ontan ganbaran soñu bat entzun dala ta geldiizen dira
zer dan jakin nairik.*)

WILLI.—Atera inteke, sasi-jakintsu! (*Bidoi artetik gizon berri ba
agertzen da: intelektual dalakoa betaurreko ta guzti.*) Entzun duk:
Joxe ta biok afaltzera konbidatuta gaitxiok. Ik zai gelditu bearko
duk iñor sartu ez dedin ta gutxiago zigarroa erretzen, aldez aurre-
tik, aditzen? (*Jakintsuak betaurrekoak garbi bitza.*) Nere buruari
galdeegiten zioat zer arraio egitera etorri aizen gure artera. Noiz
eta sua, txinpartak, garrak eta gañerako oiu, ke, istillu, jendearen
deadarra, zakurren zaunka ta errautsa maite ez ba dituk. (*Jakin-
tsua'k betaurrekoak bere lekuan jarri bitza, ben ben. Willi parrez
asten dalarik.*) Ik mundua obetzea nai al duk? (*Txistuari ekiten
dio berriro lagunari so egiteke.*) Ba-dakit zuek intelektualok go-
rrotagarri zatzaizkidate. Lenago esan izan diat: zuekin ez goatzkiok
iñora, gauzak ez dik batere grazirik. Guzia goian lañotan, idea-
lismo ta utopi giroan jartzen bait duzute. Traizioa duk ori. Ta
ez dik batere grazirik.

(*Lanean eta txistuka diardu. Koro-sailla aldamenetik er-
diruntz abiatzen da.*)

KORO-SAILLA.—Gertu gaude! Bomba-mangak emen dauzkagu txukun
eta garbi Reglamentua'k agintzen duanez.

BURUZAGIAK.—Zoritxarrez, ordea, aize indartsua dabil.

KORO-SAILLA.—Egoaize beldurgarria! Baiñan gure eginbearra zer dan
guziok dakigu, jakin. Mangak emen dauzkagu txukun eta garbi
neurri onean.

BURUZAGIAK.—Eta erregaioko iturriak?

KORO-SAILLA.—Eginbearra zer dan guztiok dakigu, jakin.

BURUZAGIAK.—Gertu gaude, orduan!

(*Bonbero-sailla aldamen batera baztertzen da zer nai zai.
Sar bedi Babette, eskuan antzara bat daramakila. Ondo-
ren intelektualala.*)

BABETTE.—Bai, jauna, bai! Ba-dakit... baiñan nere senarra. (*Intelektuala itza eten nairik.*) Esan didazu, baita, baita! Presako gauza dala, adieraziko diot. (*Intelektuala'ren aldamenetik bereziaz ezenarioko aurreko aldera doa.*) Egazti hau maniatzera noa ea goiko birigarro oriek limurtzen ote ditugun. (*Kanpai otsa entzun bedi.*) Kanpai dandara oriek! Ez dakit zergatik, dandara oriek azkenekoak izango diran susmua artzen dut. Gure iriko azken kanpai otsak!!

BIEDERMANN'EN ABOTSA.—Babette! Babette!

BABETTE.—Nik ez dakit, jaunak, nere senarrak beti arrazoi duanik, baiñan berak esan dit: Ajolakabe alenak ez bestenak dituzu ta etsai izateko txarrak. Ala izanik, kaxo motel! gure ille-lozioa: Gureak egin du!

BIEDERMANN'EN ABOTSA.—Babette! Ez al zatoz?

BABETTE.—Nere senarra ondotxo ezagutzen dut. Beti bat da: onegia! On puska!

(Babette ba doa. Koro-sailla oartzen da an aurrean intelektuala dutela agiri bat irakurtzen ari dana.)

KORO-SAILLA.—Nor dugu hori?

BURUZAGIAK.—Bidoietan gasolarik ikusten ez duan norbait! Be-taurrekoak daramazkin etxe oneko semea. Horrek ideiak ikusten ditu: Ideiak besterik ez!

KORO-SAILLA.—Zer nai astakeri egiteko gertu dago orduan!

BURUZAGIAK.—Alaxten da, ezen, esaten duanez, azken onak bide gu-ziak justifikatzen bait ditu.

KORO-SAILLA.—Azken onak bide guziak zuzendu, alegia?

BURUZAGIAK.—Dirudienez.

INTELEKTUALA.—Arratsalde on!

(Itz xalo auek ekitaldi bizian jartzen ditu koro-saillekoak.)

BURUZAGIAK.—Eutsi ur-mangai! Ekin! Eskalleruntz!

(Bonberoak beren lekuetara antxitxinka doaz.)

KORO-SAILLA.—Gertu gaude! Gertu!

BURUZAGIAK.—(*Antzezleku aurrera joanez publiko jendeari min-tzatuaz.*) Gabon jaun andreok! Zaudete trankil! Gerturik gaude!

(Musika ta illunpea.)

BIGARREN GERTA-LEKUA

(Egon-gela. Kuski'ren alarguna zutik dago oraindik eta zai. Kanpai arrabots azkarra entzuten da. Ana maia ipintzen ari da ta Biedermann eserlekuak eskuan dituala sartzen da.)

BIEDERMANN.—Ikusten dezunez, Andre Kuski, ildakoaz arduratzeko betarik ez daukat. Esan dizut lenago ere. Ba zoazke nere abogadoarengana. *(Alarguna bijoa.)* Onelako arrabotsa dala-ta ez dago elkar aditzerik. Ana itxi zazu leioa. *(Ana'k leioa itxi beza.)* Badakizu, esandakoan gaude: apari kokxor bat, zalapartarik gabea. Zertarako jarri dituzu argi-mutil arropuzok!

ANA.—Beti jartzen ditugunak dira, jauna!

BIEDERMANN.—Apari xaloa esan dizut. Arrokeri gabea.. Ken itzazu zillar-ontzi ta pitxikeri oriek. Zillarra, alde guzietan! Zer esan bear duten ere! *(Puska guziak artu ta sakelean gordeaz.)* Ondo eman ere. Nik jantzi zaharra soñean... ta zuk buruko, mantal eta apainketa guziak? Labana aundia utzi dezakezu, bearrean izango gaituzu-ta. Baiñan zillarkeri guzia kanpora! Gure apaldarrok beren etxeetan bai liran egon bear dute. Nun dezu kortxu-ateratzallea?

ANA.—Ementxe!

BIEDERMANN.—Ez al degu beste bat simplegoarik?

ANA.—Bai, jauna, sukaldekoa, baiñan erdoiturik dago.

BIEDERMANN.—Ekarri zazu! *(Beste zillar-ontzi bat maitik jasoaz.)* Zer da au?

ANA.—Ardo-botillarentzako jauna!

BIEDERMANN.—Zillarrezkoa? *(Aztertuaz.)* Beti erabiltzen al dugu?

ANA.—Azkenengo gerra ezkeru bai. Bearrezkoa bait da.

BIEDERMANN.—Bearrezkoa?... Zer da bearrezkoa!? Bear duguna anaitasuna da, gizatasuna! Kanpora ori ere! Zer arraio dakarkizu esku artean.

ANA.—Esku-zapiak.

BIEDERMANN.—Damasko'ko arizkoak...

ANA.—Ez bait dugu besterik.

(Biedermann'ek pillan artu eta ontzian sartzen ditu)

BIEDERMANN.—Amaika errialde ba dituzu serbilletarik ezagutzen ez dutenak; eta aiek ere gizonak dituzu gu bezelaxe. *(Ontan Babette sartzen da eskuan koroï aundi bat dakarrela. Biedermann maira begira dagolarik ez da oartzten.)* Nere buruari diot, zertarako bear dugu «mantela» bera ere?

BABETTE.—Plazido!

BIEDERMANN.—Ez dut onelako ezberdintasunik nai! (*Babette ikusirik.*) Eta koroï hori?

BABETTE.—Kuski'rentzat eginarazi duguna da. Zer derizkiozu?... Alargunaren etxera bidaltzeko esan arren gure etxera ekarri digute.

BIEDERMANN.—Guzia oker egiteagatik...

BABETTE.—Faktura berriz mutillak esan duanez Kuski andreari eman izan bear dute. Begira txingola ontan zer dion: «Plazido Biedermann aaztu eziñari».

BIEDERMANN.—(*Asarre.*) Au iñondik ez! Ezta urrik eman ere! Ez! Enetxoa! Ez nuen besterik bear! Ken zatela berealaxe. (*Mairuntz berriz itzuliaz.*) Ez nazazula orain urduri jarri, Babette, beste zeregiñik ba dizut. Jainko bedeinkatua! Ez niteke gauza guziaz arduratu. (*Babette irtetzen dà koroia eramanez.*) Baztarrera mantel hori! Ana! Lagun egidazu! Ta ar zazu kontuan: gaur aparian zuk ez duzu ezer serbituko. Ezta txantxetan ere. Aski duzu onera etorri deitu gabe, ta zartagia mai erdian uztea. Entzuten?

ANA.—Zartagia?...

BIEDERMANN.—Bai! (*Mantela kenduaz.*) Ikusten? Au besterik da. Gauzak beste itxura bat artzen du. Zurezko mai soil bat eta kitto! Kristo'ren azken aparian bezela. (*Mantela Ana'ri emanaz.*) Aizu Ana... kornukopia onek zer adierazi nai du? Zezenaren adarrak ala?

ANA.—Hori beti ortxe ezagutu dut nik...

BIEDERMANN.—Baiñan au museoren bat al dugu edo zer?...

(*Kornukopia bere lekutik kendu ta bazter batean ezkutuz.*)

ANA.—Beraz ateki errea zartagian ekarri bear al dut? Eta zer nolako ardo mota atera bear da?

BIEDERMANN.—Ortan ni jardungo naiz.

ANA.—Biedermann jauna, ordea!...

BIEDERMANN.—Zer da?, zer?

ANA.—Bada... zuk nai bezelako jerse arruntarik jazteko ez dudala. Senideartekoa ba'nintza erakoa...

BIEDERMANN.—Nere andreak emango dizu beretako bat.

ANA.—Oria ala gorria?

BIEDERMANN.—Berdin da! Baiñan zeremoni ta pinkeri gutxi ta are gutxiago uniforme ta buru gañeko zapia. Aditzen? Eramaitzazu deabruzko kandela-makil oriek! Eta batik bat, Ana, ez gauzak txukun jarri! Ez! Ni leiza zulora noakizu. (*Irtetzen da.*)

ANA.—Ederra da kontua! «Gauzak txukun ez eukitzeko». (*Mantela lurrera bota ta zapalduaz.*) Zure esana egingo dut, bai!

(Joxe ta Willi sar bitez bakoitzak eskuan arrosa bat dualarik.)

BIOK.—Gabon andereño!

(Ana'k alde egiten du jaramonik egiteke.)

WILLI.—Txirbillik ez zegola esaten al uan?

JOXE.—Polizikoak guziak baitu bait dizkik... bada ezpada ere! Eta norbaitek txirbilik erosi ala saldu nai ba-du kartzelan sartzen ditek. Segurantziko neurria omen duk hori. *(Orrazturik.)*

WILLI.—Poxpolorik ba al duk?

JOXE.—Nik, ez!

WILLI.—Ezta nik ere!

(Joxe'k orraziari aize emanenez.)

JOXE.—Norbaiti eskatu bearko zizkioagu.

WILLI.—Biedermann jaunari, ala?

JOXE.—Bai, ta ez aaztu. *(Orrazia gorde beza usai eginda gero.)*
Orratx! A zer nolako usai gozoa dikan.

(Biedermann prozeniora aurreratzen da botilla bi eskuan dituala ta publiko-jendeari mintzatuaz.)

BIEDERMANN.—Zuek nai duzutena nitaz pentsa dezazuteke jaunok: baiñan zer egingo zenuteke nere tokian ba zeunde?... *(Willi ta Joxe'ren par algarak entzun bitez.)* Nere buruari diodana auxe da: birigarro oriek zurrutean eta istillua ateratzen ari diran bitartean, besterik ez dute egiten-eta... Nork esan bear zidan orain aste bete, nere sotoko ardorik onenak aientzako izango zirala? Egia, jaun-andreak, biotza eskuan jarriaz, noiz ezkeru daki-zute, jakin, pizti oriek su-emalle diranik?... Gauzak ez dira nai bezela gertatzen, ezen pizkanaka datoz. Eta batean! Zapla! Susmo txarra, Ezpa! Sospetxa! Goganbearra, bai beti sospetxa txarra, biotza eskuan jarriaz, zer egingo zenuteke nere tokian ba zeunde?... Jainko bedeinkatua! Eta noiz?... *(Zelatan entzun naiez.)*
Joan bear dut!

(Tximistagiñean bijoa. Musika doñua ta illunpea.)

IRUGARREN GERTA-LEKUA

(Egon-tokia dan gelan. Ate-jate apari bete-betean daude. Irri-karkallak, Biedermann'ek batez ere, oraindik botillak galtzarbean dituala. Babette da serio dagoan bakarra.)

BIEDERMANN.—Mokollua! Entzun al duzu? Amukua esaten ari da! Entzun al duzu? Amukua ardagaia bait da.

BABETTE.—Ez du batere grazirik! Plazido.

BIEDERMANN.—Mokollua. Ez ote dakizu zer dan amukua, kirrua?, bai.

BABETTE.—Jakiña! Badakidala, noski.

BIEDERMANN.—Ez duzu unorearen senarik Babetetxo! (*Botillak utziaz.*) Zer egingo zaio, bada. Kaxo! Lagun zarrak!

BABETTE.—Ez dut txiste-izkirimiria nun dagon, ikusten...

BIEDERMANN.—Ortan bada...! Kontuegizu, gaur, goizean, Willi dalako orrek aitatu didala Joxe txirbil billa bidalia duala. Txisbillak estutzer a (lapurtzera) Alperrik, ordea, czin billa tu izan ditu-ta. Eta ordez, amukoa, entzuten? Bai amukoa ekarria du. Ta amukoa Willi'k dionez askosaz arukgai ohea da.

BABETTE.—Ortaz jabetu naiz ta nekerik gabe, gañera, Plazido.

BIEDERMANN.—Bai, eh? Aditu dezu orduan?

BABETTE.—Bai, baiñan ez diot batere grazirik arkitzen.

BIEDERMANN.—(*Nardaturik.*) Edan zagon jaunak!

(*Botilla ri kortxua aterata.*)

BABETTE.—Benetan ordea, Schmitz jauna, amukoa ekarri dezuna?

BIEDERMANN.—Par pixka bat egingo zendun, Willi ta biok metxa neurtzen ikusi ba ginduzun.

BABETTE.—Metxa?

BIEDERMANN.—Nolakoa uste dezu! Tiro egiteko erakoa! Zart! Lertuko duana.

(*Basoak ardoz beteaz.*)

BABETTE.—Gauza serioa da txantxetan artzeko. Zer da au guztia?

BIEDERMANN.—(*Par egiñez.*) Serioa dala dio. Seriotxoa! Ja, ja, ja! Entzuten al duzute? Baiñan Babette ez zaiezula utzi zuri illea artzen. Gure lagunok broman jarduteko era berezi bat dute. Bestelako jende klasea bait dira ta txisteak ere alakoak darabilzkite. Len ere esan dut: ez dugula besterik bear poxpoloak eskatzea baizik. (*Joxe ta Willi elkarri begiratuaz*) Nere kuttuna gogoemazu jaun auek burges ikarati ta umore gabetzat artzen nautela, beldurraren beldurrez sakelean sartu diteken orietako bat. Besterik garbe! (*Basoa gora jasoaz.*) Edan zagon! Topa jaunak!

WILLI.—Zuen osasunera!

JOXE.—Zuen osasunera!

BIEDERMANN.—Gure adiskidetasun arren! (*Edan eta eseri bitez.*) Gure etxean ez dugu mai-serbitzarik. Norberak nai duana ar zala!

JOXE.—Ez naiz geiago jateko gauza.

WILLI.—Ez adi orain legunkerietan asi! Joxe ez ago umezurtz-etxean!
Utzitzak txorakeriak! (*Ateki jaki geiago artuaz.*) Ateki au, etxe-koandre, izugarri ona dago.

BABETTE.—Asko poztutzen naiz!

WILLI.—Zera... txori-kaka... Ateki ta Txanpaña! Mantela besterik ez da palta emen...

BABETTE.—Entzuten... Plazido?...

WILLI.—Ez dut esaten bearrezko danik, jakiña, baiñan mantel bat maigañeko mantel zuri bat, damasko-arizko orietakoa, noski ta gañean zillarrezko ontzi zenbait, beatzari eraztuna bezela datorkio...

BIEDERMANN.—Ana!

WILLI.—Damasko-ariak... ta lore zuriak. Elurraren antzo... jakiña ez dira bearrezkoak, ezta iñondik ere. Kartzelan ere ez genduen mantelik izaten...

BIEDERMANN.—Ana!

BABETTE.—Kartzelan?...

BIEDERMANN.—Nun sartu ote zaigu?

BABETTE.—Kartzelan egona al zera?

(*Ana sar bedi jerse gorri bizi-bizi bat darama soñean.*)

BIEDERMANN.—Ekarri zazu bereala mantela.

ANA.—Bai, jauna.

WILLI.—Eta zera... ontzitxo bat eskuak garbitzeko ere bai...

ANA.—Bai, jauna.

WILLI.—Agian umekeria da au guztia, baiñan erriko jende xea alakoa duzu. Esate baterako, Joxe, txabola batean jαιο ta azia da, ta eskuekin jaten oiturik zegoen, eta ikusten, zertan duan amets?... mai apain bat mantel zillarrezko tresna, kristal eta abar!

BABETTE.—Baiñan gauza guzi orietatik erruz dugu etxean, Plazido...

WILLI.—Ez dira nai ta naiezkoak, hori ez! (*Ana'ri.*) Serbilletarik baldin badituzute, andereño, ekarri itzazu, oro bat!

ANA.—Biedermann jaunak agindu zidan...

BIEDERMANN.—Ekarri itzazu ekarri, emakume!

ANA.—Ondo dago.

(*Ekarri bitza lenago baztertutako puska guziak.*)

WILLI.—Ez txartzat ar, etxeakoandre!, hori ez!, baiñan kartzelatik ateratakoan, aditzen? Illabete ta illabetetan zibilizaziotik urrutira-tuak bizi ta gero... (*Mantela eskuan arturik Joxe'ri erakus bekio.*) Au zer dan ba-al dakik?... (*Babette'ri.*) Egundaño ez ola-

korik ikusi! (*Joxe'ri.*) Au damasko-arizko mantel bat duk, gizona!
JOXE.—Ta zertarako diat nik zupi auxe?

(*Willi'k lepoan lotu bezaio.*)

WILLI.—Ontarako...

(*Biedermann joku jostagarria bai litzan par murrirtza egiñez.*)

BABETTE.—Ta zillarrezko kubiertoak? Ana, nun dituzu?

ANA.—Nagusiak esan bait zidan...

BIEDERMANN.—Ekarri itzazu.

ANA.—Zuk esan zenidan...

BIEDERMANN.—Ekartzeko esaten dizut. Jainko bedeinkatua! Nun sartuak dituzu?

ANA.—Zure txamarraren ezkerreko sakelean

(*Biedermann berak atera bitza.*)

WILLI.—Egon lasai, ez estutu!

ANA.—Nik ez dut errurik!

WILLI.—Ez samurtu andereño! (*Ana negarrez asten da eta igesi doa.*)

Egun sentia dator! (*Isilunea.*) Egoaizea.

BIEDERMANN.—Edan zagon, edan zagon! Lagun zarrak!

(*Edanez. Gero geldiuena.*)

WILLI.—Etxekoandre, ni kamarero nintzalarik egunero jaten nuen atekia... Eta bandeja artu plateraz beteta maiak serbitzen, mutilla nintzan ortan! Askotan gertatu oi zana zera... izaten zan; alegia batek ez zekila nun beatzak garbitu. Ortan dago koxka!

BABETTE.—(*Arretaz.*) Zer egiten zenduan orduan?

WILLI.—Zer nai duzu, nola edo ala illean igurtzita moldatzen nintzan. Bezeroak bai esku garbi-ontzi onak izaten zituzten. Ajola aundiko gauza da. (*Beatzak ontzian bustiaz.*) Ba aldakizu zer dan «trauma» etxekoandre?

BIEDERMANN.—Ez daki, ez!

WILLI.—Neri kartzelan erakutsi zidaten. (*Beatzak legortuaz.*)

BABETTE.—Eta nolatan sartu zinduten kartzelan, Eisering jauna?

BIEDERMANN.—Bañan Babette!

WILLI.—Kartzelan nola sartu ninduten?...

BIEDERMANN.—Nere biotzeko Babette, gauza oriek ez dira galdegiten.

WILLI.—Ez uste izan, nere buruari iñoiz galdegiten diot. Ikusiko duzu. Ni «maître» nintzaizun alegia, Hotel bateko «maître» koskor bat. Eta bat batean su-emailletzat artu ninduten.

BIEDERMANN.—Hum!

WILLI.—Eta etxean preso artu ninduten.

BIEDERMANN.—Hum!

WILLI.—Ain arriturik gelditu nintzaizun, ain txundituta, ezen, ez nintzan txintarik ateratzeko gauza izan, etsi-etsita baizik.

BIEDERMANN.—Hum!

WILLI.—Baiñan, gaitzerdi, etxeoandre, zazpi polizi-gizon egokiren eskutan erori nintzan. Aien galdekizunai erantzukeko astirik ez neukala esan nienean, lanera joan bear nuala alegia, erantzun zidaten: «Zure Hotel'etik ez dira gelditu zutik sei abe besterik. Gañerako gutzia erre da.»

BIEDERMANN.—Erre?

WILLI.—Bai, erre, gauez, dirudinez.

BABETTE.—Erre?

WILLI.—Ah, esan nien: orduan astirik ba dut. Hotel'etik ez zan gelditu ke artean zeuden puskak besterik; presondegiko kotxean leiotik ikusi nuanez.

(Traguxka bat gogoz edanez.)

BIEDERMANN.—Eta gero, zer?

WILLI.—Ardo zaar ontatik gure Hotel'ean ere botillak ba ziran... Borgoña... orain berrogei urtekoa... Bada... gero... zer gertatu zan Joxe'k esatea obe izango da. Kartzela atarian esku-mutur-burniak ezin lasaturik nengolarik. Es dakizutela zein agertu zan? Onoko auxe! *(Joxe pozaren pozez.)* Bai, Joxe! eorri!

(Biok edan bezate.)

JOXE.—Ire osasunera, Willi.

(Berriz topa egin eta edanez.)

BIEDERMANN.—Eta gero?

JOXE.—Zu al zaitugu su-emaillea, galdegin zioten zigarrotxo bat eskeñiaz. Eta onek: «damu naiz baiñan ez dut poxpolorik, Komisario jauna, bai. Zuk su-emailletzat artu arren ez dut poxpolorik.»

(Biok algara bizian par egiten dute elkar belaun gañean joaz.)

BIEDERMANN.—Hum!

(Ana itzultzen da, oraingoan apain jantzita, mantal zuri, buruko zapi ta guzi. Biedermann'i txartel bat eskura bezaio.)

ANA.—Pres aundia duala esan dit.
BIEDERMANN.—Esaiozu apaldarrak ditugula...

(Joxe ta Willi'k berriz topa egiñez.)

JOXE.—Iregatik, Willi!
WILLI.—Iregatik, Joxe!

(Edan ta gero Biedermann'ek txartela irakurtzen du.)

BABETTE.—Norena da, Plazido?
BIEDERMANN.—Intelektual batena izan bear du. *(Irakurriaz.)* Pilosofia'ko Irakaslea.

(Ana'k aratezan zerbait arkitu nairik.)

WILLI.—Eta or gorderik dauden zillarezko oriek zer dituzu?...

ANA.—Kandela makilla!

WILLI.—Zergatik ezkututzen dituzu?

BIEDERMANN.—Ekarri itzazu onuntz!

ANA.—Lenago esan bait zenidan ez...

BIEDERMANN.—Ekartzeko esaten dizut.

(Ana'k kandelamakil zillarrezkoak artu ta mai gañean jarri bitza.)

WILLI.—Zer derizkiok, Joxe? Zillarezko kandela-makillak ta or bazterrean ezkutatu. Zillarrezko makillak beren kandela ta guzi. Poxpolorik ba al duk?

(Sakelean arakatuaz.)

JOXE.—Nik. Ez!

(Sakelean aztertuaz.)

WILLI.—Damugarri zaigu baiñan ez dugu poxpolorik.

BIEDERMANN.—Nik ba dauzkat.

WILLI.—Emaizkidatzu, bada.

BIEDERMANN.—Ez arduratu neronek piztuko ditut.

(Kandelak pizturik.)

BABETTE.—*(Ana'ri.)* Zer dio beste jaun orrek?

ANA.—Ez diot ulertzen, etxeoandre. Isilik geiago ezin egon dala esaten du. Or dago zai eskallera buruan, Nagusiarekin testigurik gabe itzezin nai omen du.

BABETTE.—Testigurik gabe?

ANA.—Bai. Ezkutuzko gauza bat dala-ta.

BABETTE.—Zer ote de?

ANA.—Ezin konpreni izan diot, Milla bider esango balira ere ez nioke ulertuko... al-kar-ga-na-tu eza nai omen... zerbait orrelako.

(*Kandela guziak pizturik daude.*)

WILLI.—Kandel-argi auekin onek beste itxura bat du, ez al da ala?

BABETTE.—Bai noski, bixtan da!

WILLI.—Giro onek barrena berotzen dit.

BIEDERMANN.—Asko poztutzen nau jakiteak.

WILLI.—(*Joxe'ri.*) Aizak ez zak orrenbeste soñu atera jaterakoan.

BABETTE.—(*Willi'ri.*) Utz zaiozu bere gisa jaten.

WILLI.—Ez bait dago dago ondo ezituta; arren barka zaiozu. (*Joxe'ri.*)
Ernegaarazten nauk! Zer nai duzu etxeoandre! Txabolatik umezurtz-etxera aldatu zan eta...

BABETTE.—Ba-dakit bai.

WILLI.—Eta umezurtz-etxetik zirko'ra.

BABETTE.—Ba-dakit, bai.

WILLI.—Eta zirkotik Teatro'ra.

BABETTE.—Hori ez nekien!

WILLI.—Gizonaren adurra, andre, «C'est la vie» prantzesak esan oi duten bezela.

BABETTE.—(*Joxe'ri.*) Teatroa'n ere lan egiña al zera? (*Joxe ateki iztarra xurgatzen ari da eta buruaz baiezkoa adierazten du.*) Nun ala?

JOXE.—Bastidore artean...

WILLI.—Balio aundikoa duzute. «Espiritu papera egiten berebizikoa.»

(*Joxe lanean jarri arazi nai du.*)

JOXE.—Orain, ez, orain, ez! (*Babette'ri.*) Aste betean besterik ez nuen lanik egin, Opera'n, gero erre zan eta...

WILLI.—Lan egik motel! Zergatik ez!

BABETTE.—Teatroa erre zala al diozu?

WILLI.—Tira! Ez eman ire buruari importantziarik!

BIEDERMANN.—Erre egin al zan?...

WILLI.—Ez orain milikaka asi!! (*Lepo ondotik mantela ken bezaio berarekin burua estaliz.*) Tira! (*Joxe altxa bedi zapiak arpegia estaltzen diola.*) Ikusten? Ez al dirudi egiazko ixpiritu bat?

ANA.—Niri ikara ematen dit!
WILLI.—Atoz nerekin, mirabetxoa!

(Belaun gañean eseri araz beza, neskatxak eskuekin arpegia estali nai dualarik.)

JOXE.—Prest al gaude?

WILLI.—Teatro-jardunean onela mintzatzen dira, andre. Mutil onek talentu aundia du. Saiaketan ondotxo ikasi zuan Teatroa erre aurretik.

BABETTE.—Betiko leloa, erre ta kixkali: Ez ortaz mintza! Su ta gar.

JOXE.—Prest?

WILLI.—Prest ta gertu!

(Guziok eser bitez. Willi'k Ana besarkatzen du.)

JOXE.—Emen naukazu. Emen, Don Juan...

BABETTE.—Plazido...

BIEDERMANN.—Isil zaitte.

BABETTE.—Hori Teatro Nagusian ikusi genduen da.

JOXE.—Biedermann! Biedermann!

WILLI.—Yayoa da papera egiten. Zuk galdegin bear duzu: «Nor zaitugu?»

BIEDERMANN.—Nik?

WILLI.—Jakiña! Bixtan da. Bestela nola jarrai aurrera?

JOXE.—Emen nauzu.

BIEDERMANN.—Konporme!... Zein naiz ni?

BABETTE.—Ez zuk galdegin bear duzuna da zein da ua.

BIEDERMANN.—Ah! Baita, baita!

JOXE.—Ez al didazute entzuten?

WILLI.—Ez, Joxe, ez, asi zaitte berriro berrirotik...

JOXE.—*(Beste itxura artuaz.)* Emen natzaizu, Biedermann!

BABETTE.—Zu al zera... esate baterako, eriotza?

BIEDERMANN.—Ez lañotan ibilli, maite!

BABETTE.—Zein izan diteke bestenaz?

BIEDERMANN.—Zuk galdegin bear duzu: Nor zaitugu?... Hamlet'en ispiritua ala arrizko bazkaldarrarena? Auskalo! Onenean beste alako ua izan diteke... zera... nola du bada izena? Macbeth'en lagunetako bat.

JOXE.—Nork deitzen nau?

WILLI.—Jarrai!

JOXE.—Plazido Biedermann!

BABETTE.—Galdegin zaiozu. Zuri itzegiten dizu.

JOXE.—Ez al didazute entzuten?

BIEDERMANN.—Zein zaitugu?

JOXE.—Ni... Kuski'ren espiritua naiz.

(*Babette karraxika irten bedi.*)

WILLI.—Stop! Geldi! (*Mantela kenduaz.*) Ergel bat zera. Hori ez dago ondo egiña. Kuski! Kuski gaur lurperatu bait dute.

JOXE.—Orretxengatik bada...

(*Babette'k arpegia bi eskuekin estaliaz.*)

WILLI.—Ez andrea, ez da ua! (*Joxe'ri.*) Gusto txarreko broma duk hori!

JOXE.—Ez zaidak beste gauzarik bururatu ta...

WILLI.—Zein? eta Kuski... Biedermann'en langille zaar eta prestua izandakoa. Gizarajoa onuzkero illotzik usteltzen zegok. Zertarako emen olakorik aitatu? (*Babette sorbaldetatik elduaz.*) Itz ematen dizut, andre, ez dala bera.

JOXE.—(*Ezerdia txukaturik.*) Barkatu, ez dut iñor gogaitu nai izan.

BIEDERMANN.—(*Eseritzera otsegiten diela.*) Eseri zaitetze, jaunak, eseri. Zigarro puro on bat zer modu letorkiguke?

(*Kaja batetik eskeñiaz.*)

ANA.—Bukatu al da saioa?

(*Guziok eser bitez. Geldi une eragozpen pean.*)

WILLI.—Emonio, astoa! Biedermann jauna beldurrak aidean jarri duk Ederra egin duk! Gertaturikoa sobra enkiken: Kuski orrek gas-tuboa eztarri zulotik sartu zian, gure adiskideak bere alde ainbeste egin da gero, alperrik. Amalau urtetan lana eman ziokan eta ikusi duk zer nolako ordaiña eman dion: gas-tubua ao-zuloan sartu!

BIEDERMANN.—Arren eta arren, ez zazula geiago orretzaz itzegin.

WILLI.—Eskerrona eman duk atekiz asebite ondoren...

(*Zigarro-puruen muturrak moztuaz.*)

JOXE.—Ordañez zerbait kantatzea nai al duk?

WILLI.—Zer ala?

JOXE.—Zera... Azariak ate bat lapurtu zuneko kanta ura!

(*Oiuka asiak:*) «Ate bat ostu dukan azari
emaik eiztariari.»

WILLI.—Motel. Utzi zak lelo hori!

JOXE.—«Bestela ilko au-eta emaiok eiztariari.»

WILLI.—Moskorturik dago ez zaiozula kasurik egin.

BIEDERMANN.—Eiztariaren kontu hori ondo dago.

GIZONEZKO GUZIAK.—(*Abots ezberdiñetan abestuz.*) «Ate bat ostu dekan azari.»

(*Guziok bere erara abestuz eta nolainai algara sortzen dute par egiñez. Isiltzen asten diralarik Biedermann'ek jarrai arazten die guziok akitu artio.*)

BIEDERMANN.—Ekin! Berriz! Egin zagun topa! (*Edari basoak elkarrekin joaz ari dirala, urrutira sirena otsa entzuten da.*) Zer dugu ots hori?

WILLI.—Sirena'ren txistua...

BIEDERMANN.—Broma gutxi!

BABETTE.—Su-emailleak! Su-emailleak!

BIEDERMANN.—Ez deadarrik atera! (*Babette'k leioak zabaldu bitza eta sirena-ots ta txistua gero ta bertago entzuten dira; gero urrutiratzen doazelarik.*) Ez da alde ontatik. Gaitz erdi!

BABETTE.—Nun izan diteke?

WILLI.—Ego-aizea doan aldera.

BIEDERMANN.—Jainkoa'ri eskerrak emaiizkiogun! Ez da alde ontatik.

WILLI.—Beti taktika hori erabili oi dugu. Bomberoak toki batera ekarri arazi, eta suak indarra ta garra beste nunbait artu dituanean ez dute ezertako astirik.

BIEDERMANN.—Mesedez jaunak! Ex txantxetan ari!

JOXE.—Bromarik gabe, hori da beti egiten duguna.

BIEDERMANN.—Aski dugu txorakeriz!, arren eta arren! Neurritik kanpora ari zerate. Ikusten... nere andreak illotza dirudi.

BABETTE.—Eta zuk?...

BIEDERMANN.—Dana dala, sirena-otsa sirena da eta ez da par egiteko gauza. Nunbait zer edo zer ondatzen ariko da, zerbait erretzen. Bestela bonberoak ez ziran atera izango.

WILLI.—(*Bere errelojuari begiratuaz.*) Joxe, joan egin bear diagu.

BIEDERMANN.—Orain?

WILLI.—Bai, adiskide, bai, damu dut, baiñan.

JOXE.—Bestela eiztariak arrapatuko bait zaitu.

(*Berriz sirena otsa entzun bedi.*)

BIEDERMANN.—Kafea prestatu zazu, Babette. (*Bijoa Babette.*) Eta zuk, Ana. Zer egiten duzu or zozotuta? (*Ana bijoa.*) Eta orain gure

artean, jaunak, geiegizkoa da. Nere andreari biotzeko miña egiten zaio. Utzi zagan zorigaitzoko su-emailleen broma zitala.

JOXE.—Ez gaituzu txantxetan ari, Biedermann jauna.

WILLI.—Su-emaille gera.

BIEDERMANN.—Mesedez jaunak, serio itzegin zagan.

JOXE.—Ain serio, ezen. Zergatik ez diguzu sinisten?

WILLI.—Zure etxea oso toki egokian jarria dago. Emendik urbil, iru gas-depositu, argi exkaxa inguruan, ur-iturburuak etenak, inor ez zaintzeko. Gañerako guzia ego-aizeak egingo du.

BIEDERMANN.—Hori ez da egia.

JOXE.—Su-emailletzat artzen gaituzun ezker, zergatik ez itzegin argi eta garbi?

(Biedermann erabat txauturik goibel begiratzen ditu.)

BIEDERMANN.—Hori ez da egia, nerekin ez duzute zuzen jokutzen, nik ez zaitzitet su-emailletzat artzen!

WILLI.—Jarri zazu eskua biotzaren gañean!

BIEDERMANN.—Ez, ez eta ez!

JOXE.—Orduan... zertaz artzen gaituzu?

BIEDERMANN.—Laguntzat!... Zuek nere adiskide zerate. *(Joxe ta Willi'k zaplasteko leun batzuek bizkarrean emanaz ateruntz doaz.)*
Ba al zoazte, ordea? Jainkoa'rengatik zin egiten dizute.

WILLI.—Jainkoa'rengatik?

BIEDERMANN.—Bai!

(Eskua gora jasoaz.)

JOXE.—Willi onek ez du Jainkoa'rengan sinisten; Biedermann. Zuri gertatzen zaizun gauza bera. Beraz, nai aña zin egin zenezake.

(Ateruntz joanez.)

BIEDERMANN.—Zer egin nezake sinis nazazuten?

(Kanpora irtetzea eragotziaz.)

WILLI.—Emaizkiguzu poxpoloak.

BIEDERMANN.—Nik poxpolorik eman? Nola?

JOXE.—Gabe bait gaude.

BIEDERMANN.—Poxpoloak?

JOXE.—Konfiantza siñalea dala dio onek...

(Biedermann'ek sakelean arkitu nairik.)

WILLI.—Zalantzan dago. Duda-mudan... Ikusten Joxe?

(Bion artean eusten diote.)

BIEDERMANN.—Egon geldirik! Orrelakorik ez nere andrearen aurrean.

(Babette itzuli dator.)

BABETTE.—Kafea berealaxe ekarriko dizute. *(Geldiunea.)* Ba al zoazten?

BIEDERMANN.—Bai adiskideak... asko sentitzen dut, baiñan ajola duana, guziok anaitasun ziñezko bat egin dugula. Alper itzik gabekoa. Zergatik ez diogu elkarri ika itzegingo?

BABETTE.—Hum!

BIEDERMANN.—Edan zagon! Anaitasun berri onengatik!

(Ar bitza botilla ta kortxu-ateratzaillea.)

JOXE.—Ez zazula botilla geiago iriki; geiegizkoa da.

BIEDERMANN.—Ezer ez da geiegi zuentzako izanik. Ezer ez da geiegi. Zerbait geiago? *(Basuak zalapartan beterik.)* Egin zagon topa! Adiskideak!

(Plazido'k Joxe'ri musu ematen dio matrallean.)

JOXE.—Joxe naiz.

BIEDERMANN.—Ni, Plazido.

(Willi'ri ere musu eman bezaio.)

WILLI.—Ni... Willi... *(Edan bezate zutik daudela.)* Alaz ta guztiaz joan bearrean gaude.

JOXE.—Etxekoandre!...

(Sirenaren otsa berriz.)

BABETTE.—Arratsalde billera liluragarria izan da.

(Kanpai-ots bizia entzuten da.)

WILLI.—Aizazu, Plazido...

BIEDERMANN.—Zer ala?

WILLI.—Ba-dakizu... poxpoloak...

(Ana sar bedi kafearekin, erabat izuturik.)

BABETTE.—Zer gertatzen zaizu, Ana? Jota zatoz... zer dala ta?

ANA.—Or atzekoaldean...! Zerua ere bai, zerua! Etxekoandre, sukaldetik zerua erretzen ari dala ikusten da.

(Ezenario'ko argia gorritzen doa. Joxe ta Willi makurtuta anka egiten dute. Biedermann zutik zurbil eta izuturik.)

BIEDERMANN.—Zorionean ez da emen. Jainkoa'ri ezkeraz sua ez da emen. Jainkoa'ri eskerrak! *(Sar bedi Intelektuala.)* Zer nai duzu?

INTELEKTUALA.—Ezin isilik egon ninteke luzaroago... *(Sakeletik papertxo bat atera ta irakurriaz.)* Onoko au idatzi dizunak, cräintsu-orain gertatzen ari diran eginkizun negargarriak ikusirik, barrubarrurano astindu nauten gertakizun ankerrak dirala-ta adierazi bear dizut. *(Sirena-otsak guziak batera iskamilla aundia sortzen dute. Eta intelektuala irakurtzen jarraituagatik ez zaio ezer entzuten, zakur-zaunka, kanpai dunbadak ta bestelako oiur ta karraxiak estaltzen dutelarik. Etsi-etsi eginda intelektuala Biedermann'engana urbiltzen da ta papera eman bezaio.)* Oiekin ez dudala zer ikusirik, erabaki dut.

BIEDERMANN.—Konporme. Eta orrekin zer?

INTELEKTUALA.—Hori da esan bear nizun guzia. *(Betaurrekoak kendu ta gorde bitza.)* Biedermann jauna, nik mundua bene beretan obeitu nai nuen. Or tellatuean gertutzen ari ziran guzia ba-nekicn. Gauza bat ez gañerako guzia: alegia ajolakabe oriek txantxetan eta jolasez ari zirala.

BIEDERMANN.—Baiñan, gizona! *(Intelektuala ba dijoa.)* Zu, jauna! Zertarako dut nik paper au?...

(Intelektuala antzeztokitik publiko jendearen esertokian esertzen da.)

BABETTE.—Plazido...

BIEDERMANN.—Joan egin zaigu.

BABETTE.—Zer eman diezu? Ondo ikusi al dut? Zuk poxpoloak eman dizkietzu!!

BIEDERMANN.—Eta zergatik ez? Benetan su-emaille ba ziran, ez al duzu uste poxpolorik ez zeramatenik? Babette! Babetetxo!

(Errelojuak soñua jotzen du. Gero isilunea. Argia gorritzen da eta pixkanaka antzeztokia illuntzen doa. Bitartean, kanpai-otsak, dandaran jotzen, zakur-zaunka, sirenak, eztrandak automobil-turutak karratxi, abar eta abar entzun bitez. Koro-saillekoak aurreruntz datoz.)

KORO-BURUZAGIAK.—Aurrez ikusia zegona
aspaldi-aspaldidanik
eldu da azkenerako
patuaren izenean.

*(Eztanda soñua entzun bedi ta bonberoak korrika asten
dira nora joan jakin ezik.)*

KORO-SAILLA.—Gasometroan izango zan.

(Beste eztanda bat eta bonberoak joko berdiña dagite.)

Beste bat. An bigarrena zan.

(Irugarren eztanda.)

Irugarrena! Ez da geiago besterik
Zoritzarraren aundia!

BURUZAGIAK.— Zentzunik ez duten gauza asko dira,
Gutxi, hixtoria au baño zentzungabekorik.
Asko ta asko gaxotuko zituan,
Iñortxo il gabe ordea!

*(Estal-oiala arin arin erortzen da bat batean zoritzarrak
behera bota izan ba'lu bezela.)*

A Z K E N A

